

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Proměna americko-kubánských vztahů po odstoupení
Fidela Castra**

Adam Borský

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce
Proměna americko-kubánských vztahů po odstoupení
Fidela Castra
Adam Borský

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Pavlu Hlaváčkovi, Ph.D. za veškeré rady, připomínky a hlavně za vstřícnost při konzultacích mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	1
1. Období vlády Fidela Castra (1959–2008)	4
1.1. Diplomatické vztahy a proces normalizace	5
1.2. Počátek ekonomických sankcí vůči Castrově Kubě	8
1.3. Osoba Fidela Castra, jakožto překážka pro budování lepších vztahů	9
1.4. Řešení kubánské otázky v legislativě Spojených států	11
1.5. Migrace - Mariel (1980) a uprchlická krize (1994)	14
2. Kubánsko-americké vztahy po roce 2008	17
2.1. Kubánská otázka v Obamově zahraniční politice	19
2.2. Vývoj diplomatických vztahů od roku 2008	22
2.3. Stav ekonomických sankcí	26
2.4. Vzrůst migračních vln po diplomatickém sblížení	27
2.5. Proč nastala normalizace právě v této době	28
3. Komparace	30
3.1. Ekonomické vztahy	30
3.2. Diplomatické vztahy	31
3.3. Porovnání migrace	33
3.4. Fidel Castro versus Raúl Castro	34
Závěr	35
Seznam pramenů	38
Seznam literatury	38
Resumé	42
Přílohy	44

Úvod

17. prosince 2014 deklaroval americký prezident Barack Obama zájem o plné obnovení diplomatických vztahů mezi Spojenými státy americkými a Kubou. Započal tak dodnes trvajícím proces, na jehož konci by měly být, po více než 50 letech, plně obnoveny diplomatické a ekonomické styky těchto dlouhodobě politicky a ideologicky znesvářených států. Spolu s dalšími událostmi vzájemné historie, ať už americkým vítězstvím ve válce se Španělskem a následným získáním Kubu, kubánskou revolucí a následným embargem vůči kubánským produktům, kubánskou raketovou krizí, či zákonem Helms-Burton, se jedná o další významný milník společné historie. Pro Spojené státy má ale tato změna mnohem dalekosáhlejší význam než pro Kubu. Nestabilita ve vztazích s Kubou často podrývala plnění amerických cílů v západní hemisféře [Levy 2014: 4]. Ať už se jednalo o americké priority v oblasti ekonomické a energetické integrace, imigrace, drogové politiky, veřejné bezpečnosti či multilaterálního hemisférického dialogu, tak téměř vždy otázka Kubu vyvolávala pochybnosti v řadách států západní polokoule (pochybnosti vůči politice USA v regionu) [ibidem]. Příprava a samotná jednání probíhala v utajení od roku 2013 za přispění Kanady a Vatikánu, zejména jeho hlavního představitele papeže Františka, který ve svém dopise vyzýval představitele obou zemí (B. Obamu a R. Castra) k zahájení nové fáze vzájemných vztahů [Sanchez 2014]. Konec příprav a plně oficiální začátek jednání odstartoval tedy 17. prosince 2014, kdy oba prezidenti separátně ve svých prohlášeních vyjádřili zájem o znovunastolení diplomatických vztahů (samozřejmě s určitými podmínkami, které budou dále v práci rozvedeny).

Společná historie diplomatických vztahů těchto dvou zemí se datuje do roku 1898, kdy Spojené státy zvítězily ve španělsko-americké válce, jež ukončila španělskou koloniální vládu v západní hemisféře. Výsledkem války bylo donucení Španělska vzdát se svých nároků na kubánské území, čímž bylo Španělsko z Kubu de facto vyhnáno¹ [U. S. Department of State nedatováno a]. Španělský odchod z Kubu umožnil

¹ Dále Spojené státy získaly vládu nad Guamem, Portorikem a Filipínami, přičemž už v průběhu války anektovaly Havaj [U. S. Department of State nedatováno a].

Spojeným státům převzít plnou kontrolu nad zdejší vládou. Vládu zde Spojené státy držely do roku 1902, kdy ji předaly do kubánských rukou. Na základě tzv. Plattova dodatku si ale Američané na Kubě nárokovali právo vměšovat se do vnitřní a zahraniční politiky, a to zejména v případech, kdy by byla ohrožena kubánská nezávislost, či samotná bezpečnost USA [U. S. Department of State nedatováno b]. Dodatek kubánské vládě zakazoval uzavírání jakýchkoliv mezinárodních dohod, které by ohrožovaly kubánskou nezávislost nebo by dovolily zahraničním státům zde budovat vojenské základny [ibidem]. V těchto případech by zde pak Spojené státy mohly intervenovat a nastolit zde adekvátní vládu, jež by zajišťovala ochranu života, majetku a osobních svobod kubánského obyvatelstva [ibidem]. Dalším důležitým bodem Plattova dodatku pro vývoj dnešních událostí byl trvalý pronájem námořní základny Guantánamo Spojeným státům americkým. V průběhu první poloviny dvacátého století tak byly USA pro Kubu strategickým obchodním a politickým partnerem. Naprostá většina ikonického kubánského exportu – třtinového cukru a tabákových výrobků – mířila právě do Spojených států. Vzájemně kladné vztahy fungovaly i opačným směrem, kdy byly USA největším importérem zboží na kubánském území. Kubánskou ekonomiku tak naprosto ovládal americký kapitál.

V roce 1923 bylo v Havaně otevřeno první americké velvyslanectví [Embassy of the United States in Havana 2015]. V mezinárodních vztazích je tento krok vnímán jako nezbytný základ pro funkci diplomatických a politických jednání mezi dvěma státy. V tomto časovém období byla Kuba Američany vnímána jako významná turistická destinace s velmi nízkou regulací hazardu (obdoba dnešního Las Vegas). Vzhledem ke své geografické poloze vůči USA a ke svému turistickému potenciálu na Kubě investovalo mnoho amerických firem i jedinců. O všechny tyto investice pak investoři přišli v roce 1959, kdy proběhla komunistická revoluce pod vedením Fidela Castra, jež měla za následek zabavení (zestátnění) veškerého majetku na území Kuby. To se týkalo i amerických aktiv v hodnotě přesahující 2 miliardy amerických dolarů (v dnešním přepočtu 7 miliard USD) [Gomez 2015].

Po úspěšně dokonané revoluci se do čela Kuby, na dlouhých 49 let, postavil její strůjce Fidel Castro, jenž nahradil Američany podporovaného diktátora Fulgencia Batistu. Castrovy politické kroky, mezi něž patřilo i zabavení veškerého amerického majetku, měly za následek ekonomické embargo a ukončení veškerých diplomatických vazeb mezi USA a Kubou (uzavření amerického velvyslanectví v roce 1961). Fidel Castro zastával prezidentský úřad až do roku 2008, kdy jej předal svému bratrovi Raúlu Castrovi (který de facto vládnul na Kubě už od roku 2006). Ve stejné době kdy se prezidentského úřadu ujímal Raúl Castro, probíhaly prezidentské volby i v USA, které vyhrál tehdejší demokratický senátor Barack Obama. Právě tyto dvě události se dají pokládat za bod, kdy se vytvořil prostor pro dnešní postupné uvolňování dlouhodobě zakonzervovaných vztahů obou zemí. Zmíněné mocenské změny jsou podkladem mé práce s názvem „Proměna americko-kubánských vztahů po odstoupení Fidela Castra“.

Základem této práce bude výše zmíněný rok 2008, kdy se odehrály ony změny na obou stranách pomyslné barikády. Tento bod jsem zvolil z důvodu, že z kubánského hlediska je důležitým katalyzátorem normalizace vztahů odchod Fidela Castra, jakožto zarytého odpůrce USA, přičemž uvolnění ekonomických sankcí vůči Kubě je v americké legislativě podmíněno jeho odchodem (viz dále). Ze strany USA je tím spouštěcím mechanismem zvolení Baracka Obamy do prezidentského úřadu. Nebylo tomu totiž pouze tak, že by jen samotný odchod Fidela Castra znamenal podnět pro obnovení vzájemných vztahů. Změna musela nastat i na druhé straně, kde bylo třeba najít liberálnější postavu, jež by byla ochotna povznést se přes komunistické zřízení na Kubě a s tím spjaté porušování lidských práv a svobod a akceptovat jej za vidinou obnovení funkčních mezistátních vztahů.

Z pohledu mezinárodní politiky je toto téma důležité, jelikož s navázáním nových a funkčních diplomatických vztahů s Kubou Spojené státy opět posouvají svůj vliv v západní hemisféře. S obnovením vztahů také zaniká další z pozůstatků studené války. Důvodem proč píšu práci na toto téma je ale její aktuálnost, jelikož se konkrétní změny odehrávají právě v tuto dobu, v tomto roce.

Práci pojmu jakožto komparaci dvou období americko-kubánských vztahů. Bude se jednat o období spjaté s vládou Fidela Castra a dodnes trvající období vlády jeho bratra Raúla. Je důležité zmínit zdánlivou neporovnatelnost dvou takto časově rozdílných období, nicméně vzhledem k velké stagnaci vzájemných vztahů, ke které docházelo od 60. let 20. století a naopak relativně velkému progresu od roku 2009, jsou tato období porovnatelná bez ohledu na jejich trvání (oběma periodám bude samozřejmě v práci věnováno stejné množství prostoru). Jakožto kritéria, která budu v rámci komparace sledovat, jsem si vybral politické, ekonomické a sociální ukazatele vzájemných vztahů. Politickými ukazateli myslím aktivity spjaté s diplomacií a legislativou obou států. Mezi ty ekonomické řadím vzájemný obchod (import, export) a jeho regulace. A mezi sociální, migrační proudy Kubánců do Spojených států a následné řešení této problematiky. Cílem práce je dojít výše zmíněnou metodou k přehledu veškerých změn, které nastaly po mocenských změnách v obou státech po roce 2008 a identifikovat příčiny změn v jednáních. Tomuto cíli budou podřízeny celkem tři kapitoly. Nejprve se budu věnovat období vlády Fidela Castra (do roku 2006, potažmo 2008). V další kapitole budu sledovat změny v období spjatém s Raúlem Castrem a Barackem Obamou (od 2008) a najdu v tomto časovém úseku daný zlomový bod pro dnešní události. Ve třetí a také poslední kapitole budu tato dvě období komparovat na základě výše zmíněných kritérií. V závěru pak dojdou k cíli práce a zodpovím na výzkumnou otázku, jakým způsobem přispěly mocenské změny k dnešnímu vývoji vzájemných americko-kubánských vztahů.

1. Období vlády Fidela Castra (1959–2008)

V této kapitole se zaměřím na etapu kubánsko-amerických vztahů, jež je spjata s obdobím vlády Fidela Castra. Etapa, na jejímž konci Fidel Castro oficiálně předal prezidentský úřad svému bratrovi Raúlovi, je datována mezi roky 1959 - 2008 (Raúl Castro ale fakticky vládne již od roku 2006). Během tohoto bezmála padesátiletého

období, se ve Spojených státech vystřídalo celkem 10 prezidentů², kteří zachovávali vůči Kubě, či spíše vůči Fidelu Castrovi, velmi podobné přístupy.

V rámci kapitoly rozvedu výše zmíněná kritéria (politická, ekonomická a sociální). Za účelem pochopení současných změn v kubánsko-amerických vztazích se zde budu věnovat historickým souvislostem a událostem, konkrétní legislativě a z nich plynoucím předpokladům k obnově vzájemných vztahů. V případě historických událostí se budu konkrétně zabývat uzavřením amerického velvyslanectví v roce 1961, uprchlickým krizím z let 1980 a 1994 a důvodům pro vyhlášení embarga a dalšího zpříšňování ekonomických sankcí. Z hlediska legislativy se budu věnovat americkému embargu na kubánský import a export a třem důležitým americkým zákonům: *Cuban Adjustment Act* (1966), *Cuban Democracy Act of 1992* a *Cuban Liberty and Democratic Solidarity Act of 1996*.

1.1. Diplomatické vztahy a proces normalizace

Existence státního velvyslanectví na území jiného státu se v mezinárodních vztazích pokládá za absolutní základ pro budování vzájemných kladných diplomatických vztahů. Po nastolení diplomatických vztahů s Kubou v roce 1902 bylo v Havaně, jakožto kubánském hlavním městě, v roce 1923 otevřeno první velvyslanectví Spojených států na kubánském území [Embassy of the United States in Havana 2015]. Nicméně po událostech v letech 1959 a 1960, kdy po Castrově revoluci došlo ke konfiskaci veškerého soukromého majetku ve prospěch státu, a při nichž byl zabaven i americký majetek v hodnotách miliard dolarů, nastalo ze strany Spojených států přerušení diplomatických vazeb, což v lednu roku 1961 vyústilo v odchod amerických velvyslanců z Kuby a opuštění budovy amerického velvyslanectví [ibidem].

V následujícím desetiletí se Kuba více a více sblížovala se Sovětským svazem a vzájemné kubánsko-americké vztahy stagnovaly, či se spíše po událostech v zátoce

² Těmito prezidenty byli Dwight D. Eisenhower (ve funkci 1953–1961), John F. Kennedy (1961–1963), Lyndon B. Johnson (1963–1969), Richard M. Nixon (1969–1974), Gerald Ford (1974–1977), Jimmy Carter (1977–1981), Ronald Reagan (1981–1989), George H. W. Bush (1989–1993), Bill Clinton (1993–2001) a George W. Bush (2001–2009).

Sviní a po Karibské krizi v roce 1962 ještě zhoršovaly. Jistý náznak změn se začal rýsovat na počátku 70. let spolu s Nixonovou (respektive Kissingerovou) politikou détente³. Ve Washingtonu v té době převládal názor, dle kterého když je možné (svým způsobem) normalizovat vztahy se Sovětským svazem a Čínou, tak proč by nebylo možné to samé s Kubou [LeoGrande 1998: 70]. V letech 1971 až 1973 vzniklo v americkém senátu několik legislativních návrhů na zrušení ekonomických sankcí vůči Kubě⁴. V dalších dvou letech dokonce několik členů obou komor amerického Kongresu cestovalo na Kubu a po návratu žádalo změnu v politice vůči Kubě [ibidem]. V letech 1974 a 1975 Henry Kissinger inicioval tajná jednání mezi diplomaty obou znesvářených zemí za účelem znovuoobnovení normálních vztahů, přičemž veřejně byly prezidentem Geraldem Fordem podnikány postupné kroky, jimiž byly uvolňovány sankce (př. Anti-hijacking treaty) [ibidem: 71].

V roce 1975 ale nastalo jisté, byť jen dočasné, zpomalení v normalizaci vzájemných vztahů. Vedly k tomu dvě události. Na konci daného roku se do boje o republikánskou nominaci na prezidentský úřad zapojil Ronald Reagan, jenž zastával vůči Kubě konzervativní přístup a zdůrazňoval cenu jakýchkoliv politických změn ve vztazích s Kubou [ibidem]. Tou druhou a závažnější komplikací bylo Castrovo rozhodnutí poslat třicet tisíc kubánských vojáků do Angoly, čímž demonstroval, že Kuba může stále být pro Spojené státy bezpečnostní hrozbou [ibidem]. V reakci na to Washington podmiňoval opětovnou normalizaci vztahů stažením vojáků z Angoly [ibidem].

Poté, co byl v roce 1977 zvolen do funkce prezidenta demokrat Jimmy Carter, došlo ke znovuoobnovení normalizačního procesu. Prezident Carter viděl v Kubě, spolu s Panamským průplavem, hlavní překážku ve vylepšování panamerických vztahů [ibidem]. Za dobu Carterova funkčního období byla s Kubou zahájena nová bilaterální

³ Pojem détente se používá pro pojmenování politiky USA v 70. letech 20. století. Jednalo se o období, kdy se uvolňovaly do té doby napjaté vztahy se Sovětským svazem a Čínskou lidovou republikou, jejíž představitelé nahradili v Radě OSN exilovou vládu sídlící na Taiwanu. Výsledkem politiky détente bylo ono uznání komunistické Číny a dohody o omezení jaderných zbraní (SALT) se SSSR.

⁴ Ukončení ekonomických sankcí podporovala skupina Republikánů na půdě Kongresu, které se říkalo Wednesday Group (mezi členy patřil i pozdější viceprezident Dick Cheney) [LeoGrande 1998: 70].

jednání, jež vyústila v dohodu o námořních hranicích a propuštění čtyř tisíc kubánských politických vězňů [ibidem]. Nicméně největším Carterovým počinem v kubánské otázce bylo podepsání dohody o vzniku Americké zájmové sekce v Havaně⁵ (USINT) a Kubánské zájmové sekce⁶ ve Washingtonu, které svým způsobem suplovaly absenci velvyslanectví, přičemž fungovaly pod dohledem švýcarského velvyslanectví [Embassy of the United States in Havana 2015]. Vznik těchto zájmových sekcí byl výrazným posunem k normálním diplomatickým vztahům [LeoGrande 1998: 71].

Už v roce 1978 ale začal proces normalizace opět slábnout, a to v momentě, kdy se Castro rozhodl poslat dvacet tisíc svých vojáků do Etiopie, aby chránily tamní marxistickou vládu ve válce se Somálskem (činil tak s velkou podporou SSSR) [ibidem]. V této situaci tak byl značně oslaben vliv Spojených států v tzv. Africkém rohu [ibidem]. Definitivní konec snah o normalizaci vztahů přišel s nástupem nového amerického prezidenta Ronalda Reagana a chováním Castrovy vlády v roce 1980 [ibidem: 72]. V průběhu prezidentské kampaně v roce 1980, kdy proti sobě stál úřadující prezident Jimmy Carter a republikánský kandidát Ronald Reagan, se kubánská vláda rozhodla povolit rozsáhlou, nekontrolovanou emigraci do Spojených států skrze svůj přístav Mariel (viz kapitolu Migrace) [ibidem]. Tato událost přilákala pozornost americké veřejnosti a ovlivnila prezidentské volby, jelikož Carter nebyl schopen zastavit příliv kubánských migrantů, čímž v očích veřejnosti působil slabě a nerozhodně [ibidem]. Z voleb tak vítězně vyšel Ronald Reagan, který v kubánské otázce aplikoval svůj tvrdý, konzervativní přístup. Chováním Kuby, nástupem nového prezidenta a ústupem od politiky détente byly obnoveny bezpečnostní obavy z Castrovy Kuby [ibidem]. Reagan hned zaujal velmi tvrdé stanovisko v kubánské otázce, když zavedl nové sankce. Mezi ně patřil zákaz cestování, zpřísnění embarga, umístění Kuby na seznam států sponzorujících terorismus a vytvoření americkou vládou financované rozhlasové stanice Radio Martí, jež Kubáncům vysílala zprávy a

⁵ V originálním znění U. S. Interests Section. USINT měl své sídlo v bývalé budově amerického velvyslanectví [Embassy of the United States in Havana 2015].

⁶ V originálním španělském znění Sección Cubana de Intereses.

komentáře [ibidem]. Do konce 80. let, potažmo do konce studené války, se zdálo, že hlavní překážkou pro obnovení funkčních vztahů jsou silné vazby Kuby na Sovětský svaz, což se po pádu východního bloku ukázalo jako mylná domněnka, jelikož, jak nastínila situace v 90. letech, tak největší překážkou po celou dobu byla osoba Fidela Castra a americká antipatie vůči němu (viz dále).

1.2. Počátek ekonomických sankcí vůči Castrově Kubě

Počátky amerických ekonomických sankcí vůči Kubě se datují až do roku 1959, kdy se k moci dostal kubánský revolucionář Fidel Castro. Ten sesadil Američany podporovaného diktátora Fulgencia Batistu. Castro si svými kroky, jako bylo zestátnování půdy, firem a uvalení velkých daní na import z USA, rychle Spojené státy zneprátelel⁷ [Fabry 2015]. Těsně před uvalením prvního embarga vůči Kubě Castro během jedné noci zestátnil 382 amerických podniků⁸ [ibidem]. 19. října 1960 uvalila administrativa tehdejšího amerického prezidenta Dwighta D. Eisenhowera embargo na veškerý americký export na Kubu s výjimkou léků a některého jídla [ibidem]. Dle dobového článku z časopisu Time [Alexander 1960: 26] „Washington minulý týden udeřil na Havanu tím nejpřísnějším obchodním embargem, který nemá, s výjimkou sankcí proti komunistické Číně, obdoby. Pod hrozbou pokuty deseti tisíc dolarů a desetiletého vězení zamezily Spojené státy Kubě, jež tradičně dováží až 70 % zahraničního zboží z USA, dvě třetiny importu. Pouze léky a nedotované jídlo (jako např. konzervy) smí být stále vyváženy“⁹. Ze strany Spojených států se jednalo o akt sebeobranu proti diskriminaci, agresi a ekonomice Castrova režimu [ibidem].

V roce 1962 byly ekonomické sankce ještě zpřísněny. Dne 3. února tohoto roku vystoupil Eisenhowerův nástupce v prezidentském křesle, John F. Kennedy,

⁷ Během prvního roku Castrovi vlády (ještě před uvalením embarga) klesl objem kubánsko-amerického obchodu o 20 % [Fabry 2015].

⁸ Jednalo se o 105 cukrových mlýnů, 13 obchodních domů, 18 lihovarů, 61 textilních továren, 8 železnic a všechny americké banky [Fabry 2015].

⁹ Citace v původním znění: „Washington last week slapped Havana with the most severe trade embargo imposed on any nation except Red China. Under penalty of a \$10,000 fine and ten years imprisonment, the U.S. barred from Cuba, which traditionally buys 70 % of its foreign goods in the U.S., two-thirds of all American imports. Only medicines and nonsubsidized foods, such as canned goods, may still be shipped“ [Time 1960: 23].

s prohlášením¹⁰ v němž zpřísňuje podmínky embarga. Kennedyho prohlášení tvořily tři body. V prvním vyhlásil embargo na obchod mezi Spojenými státy a Kubou dle následujících dvou bodů [Kennedy 1962]. V druhém bodě prohlášení vyhláší, s platností od 3. února 1962, od 12:01 EST, zákaz importu jakéhokoliv zboží kubánského původu do Spojených států amerických. Dále v něm prezident autorizuje ministra financí (Secretary of the Treasury) k vymáhání této prohibice a vytváření výjimek na základě udělování licencí [ibidem]. Ve třetím bodě nařizuje ministři obchodu (Secretary of Commerce) pokračování v zákazu amerického exportu na Kubu, dle Eisenhowerova embarga z roku 1960 [ibidem].

1.3. Osoba Fidela Castra, jakožto překážka pro budování lepších vztahů

Od konce 50. let (potažmo od počátku let šedesátých), kdy se Kuba svým vlastním chováním odvrátila od ekonomické a politické podpory Spojených států, zde v průběhu následujících dekád bylo několik závažných překážek, které bránily znovuoobnovení vzájemných vztahů. První překážkou v průběhu času bylo výše zmíněné zabavení veškerého soukromého majetku ve prospěch státu a budování komunismu uvnitř státu. Následovaly ekonomické sankce ze strany USA a následné budování úzkých vztahů mezi Sovětským svazem a Kubou, jež bylo chápáno jako velké bezpečnostní riziko pro USA a tudíž jako největší překážka pro vzájemně funkční vztahy. Problémem byla také migrační politika, zejména při událostech v roce 1980 a 1994 (viz kapitolu Migrace). Mezi ožehavá témata se řadily také kubánské vojenské akce v 70. a 80. letech v Africe a podpora revolučních režimů zejména v Latinské Americe, či umístění Kubu na seznam států podporujících terorismus v roce 1982. Nicméně největší překážkou se ukázala být samotná osobnost kubánského vůdce Fidela Castra.

Historicky racionální odůvodnění amerických sankcí vůči Kubě skončilo v momentě, kdy skončila studená válka a rozpadl se Sovětský svaz [Pérez Jr. 2002: 227]. V ten moment se totiž obrovská bezpečnostní hrozba pro USA, již představovaly

¹⁰ V originálním znění se jedná o Proclamation 3447 – Embargo on All Trade with Cuba [Kennedy 1962].

vztahy Kuby a SSSR, zredukovala na minimum. Na počátku 90. let se tak mohlo tedy zdát, ať už z důvodu ekonomické nestability Kuby zapříčiněné pádem SSSR, či z poklesu zmíněné bezpečnostní hrozby, jež po bezmála celou druhou polovinu 20. století determinovala americkou zahraniční politiku, že k sobě Kuba a Spojené státy najdou cestu. Nicméně se tak nestalo. Naopak Spojené státy chtěly využít situace, kdy Kuba silně strádala, a za vidinou odstranění Castra z funkce zpříšňovaly sankce, přičemž doufaly, že tím přispějí k vnitřnímu rozvratu kubánské vlády. Po událostech uprchlické krize v roce 1994 a po událostech, jež vedly k přijetí zákona Helms-Burton v roce 1996, byly sankce opět dále zpřísněny. Byl to právě zákon Helms-Burton z roku 1996, jež legislativně ustanovil podmínky pro zrušení sankcí a obnovení vzájemných vztahů, a který podmínil odvolání embarga a obnovu vztahů odchodem Fidela Castra z čela kubánské vlády (viz kapitolu Legislativa).

Toto zjištění ale není zas tak překvapivé. Po více než 40 let bylo snahou amerických vlád, nehledě na to, zda to byly vlády republikánské či demokratické, odstranit Fidela Castra z kubánské politiky [ibidem]. Americký přístup ke Kubě byl velmi ovlivňován, nejen její blízkostí se Sovětským svazem, ale také velkými antipatiemi vůči Castrovi [ibidem: 229]. Pravděpodobně největším problémem bylo, že Castro zavedl komunistický režim v zemi, kde měly Spojené státy historicky velký vliv, a která je tak blízko jejich vlastním hranicím [ibidem]. Kuba tím de facto porušila Monroeovu doktrínu z roku 1823, ale Spojené státy nebyly schopny vynutit její podmínky a odstranit Fidela Castra od moci. Proto nejspíše za antipatiemi vůči osobě kubánského vůdce stálo jakési americké „zahanbení“, kdy přes bezpočet snah nebyla takto velká a vojensky silná zem schopná na takto malém ostrově eliminovat jejího vůdce a nastolit tam svůj pořádek [ibidem: passim].

Jak už bylo výše zmíněno, tak se na prezidentském postu USA vystříдалo během vlády Fidela Castra deset různých prezidentů, přičemž minimálně devět¹¹ z nich proti němu, buď drželi linii tvrdé politiky zavedené jejich předchůdci, či dokonce

¹¹ Tím jedním prezidentem mám na mysli Jimmyho Cartera a jeho snahy o normalizaci vzájemných vztahů (viz výše).

v některých případech sankce ještě zpříšňovali. Už od dob vlády prezidenta Eisenhowera bylo náplní americké zahraniční politiky snaha svrhnout Castrův režim. Dle Louise A. Péreze [2002: 227] probíhala tato politika s minimální veřejnou debátou a ještě menším úspěchem. Primární funkcí Eisenhowerových ekonomických sankcí bylo destabilizovat Kubu a svrhnout tamní režim. Další prezident J. F. Kennedy zašel ještě dál, když podnikl i konkrétní vojenské kroky za účelem Castrova svržení a dokonce i fyzické eliminace (viz invaze v zátocě Sviní), přičemž po jejich neúspěchu alespoň dále zpříšnil ekonomické sankce. Dalším prezidentem, který utahoval pomyslný opasek, byl v 80. letech Ronald Reagan, jenž zpříšnil, či v podstatě znemožnil, udělování víz pro cestovatele mezi oběma státy, a který v roce 1982 umístil Kubu na seznam států sponzorujících terorismus. Poslední administrativou, jež nějak výrazně zpříšňovala svou zahraniční politiku vůči Kubě, byla vláda Billa Clintona. Snaha jeho vlády byla založena na předpokladu, že bez sovětské finanční pomoci¹² bude Fidel Castro po zvýšeném americkém tlaku zranitelnější [ibidem: 246]. Akcemi Washingtonu, v rámci zpřísnění sankcí, byla tvorba Torricelliho (vláda G. Bushe) a Helms-Burtonova zákona (viz dále). Rozšíření embarga bylo tedy navrženo za účelem prohloubení kubánské krize, jež by mohla vést ke vzniku účelné kubánské rebelie vůči Castrovi [ibidem: 247].

1.4. Řešení kubánské otázky v legislativě Spojených států

Americký vztah ke Kubě a k Fidelu Castrovi samotnému není zakořeněn pouze v rovině ideologií obou států, či vzájemnými antipatiemi vůdců v průběhu časů. Na americké straně je tento vztah ukotven i legislativně. Přímo ke Kubě se vážou tři velmi důležité zákony. Jedná se *Cuban Adjustment Act of 1966*, jež řeší otázku kubánských uprchlíků, *Cuban Democracy Act of 1992* (dále jen Torricelliho zákon) a *Cuban Liberty and Democratic Solidarity Act of 1996* (dále jen zákon Helms-Burton). Je důležité vědět, že výše zmíněné uvalení embarga, a jeho manipulace s ním (ať už další zpřísnění, či uvolnění), byla až do roku 1996 v plné kompetenci amerických

¹² Ke konci roku 1992 klesl celkový objem obchodu Kuby se zeměmi bývalého východního bloku bezmála o 95 % [Pérez 2002: 246].

exekutivních orgánů (prezidentů) a tudíž neměla legislativní opory. Embargo bylo uvaleno a dále zpřísnováno v rámci prezidentských prohlášení (viz Kennedyho *Proclamation 3447* a Reaganovo *Proclamation 5377*).

Cuban Adjustment Act z roku 1966 řešil otázku udělování amerického občanství kubánským uprchlíkům. Dle samotného zákona bylo smyslem „přizpůsobit status kubánských uprchlíků těm, kteří disponují zákonným trvalým pobytem ve Spojených státech a dalším potřebám“¹³ [Public Law 89-732]. Dle tohoto zákona byl každý cizinec, jenž měl kubánské občanství, a jenž byl po 1. lednu 1959 vpuštěn do USA, kde žil minimálně po dobu dvou let (musel být ve Státech fyzicky přítomný), vyhovující pro obdržení imigrantského víza a s tím spojeného trvalého pobytu v USA [ibidem].

Torricelliho zákon z roku 1992 (dle jeho předkladatele, tehdejšího kongresmana Roberta Torricelliho) definuje politiku, jakou by se měly Spojené státy vůči Kubě ubírat, zpřísnuje sankce a vymezuje pojem a politiku vůči kubánské přechodné vládě, která je pak dále rozvíjena a blíže specifikována v Helms-Burtonově zákoně z roku 1996. Důvodem vzniku tohoto zákona bylo soustavné porušování všeobecných standardů lidských práv a demokratických hodnot Castrovou vládou, která také odmítla vpustit do své země pozorovatele OSN, kteří měli zkoumat porušování těchto práv [Public Law 102-484: Sec. 2.]. Dalším důvodem byla na vojenství zaměřená kubánská ekonomika a zapojení Kuby v obchodu s narkotiky a podporování levicového revolučního hnutí v Salvadoru [ibidem]. Dle Torricelliho zákona by mělo být cílem americké politiky na Kubě usilovat o mírumilovný přechod k demokracii a směřovat k obnově ekonomického růstu země. Stávající sankce by měly být zachovávány po celou dobu Castrova odmítavého postoje k demokratizaci a respektování práv a svobod svého obyvatelstva [ibidem: Sec. 3.]. Co se týče nových sankcí, tak zákon jasně zakazuje všem plavidlům, s výjimkou těch, co mají povolení ministra financí, které vezou zboží a osoby z Kuby, vstup do amerických přístavů. Dále

¹³ V originálním znění zákona: „To adjust the status of Cuban refugees to that of lawful permanent residents of the United States, and for other purposes“ [Public Law 89-732].

jsou uvaleny restriktce na finanční obnosy, které posílají kubánští Američané svým rodinám na Kubu. Na tyto částky budou dány prezidentem striktní limity [ibidem: Sec. 6.]. Torricelliho zákon je de facto jistým předstupněm Helms-Burtonova zákona, který většinu těchto bodů rozvíjí, přičemž v sankcích zachází ještě dále.

Okolnosti přijetí Helms-Burtonova zákona byly zcela odlišné než v předchozích případech (hlavně co se týče přístupu prezidenta). Bill Clinton stál původně v opozici vůči tomuto zákonu, a byl ochoten jej vetovat, jelikož se domníval, že poškozuje a omezuje americké obchodní partnery v jejich vlastních obchodech s Kubou [LeoGrande 1997: 212]. Helms-Burtonův zákon totiž umožňoval americkým občanům (jakožto i naturalizovaným Kubáncům) u amerických soudů žalovat cizince, jejichž obchody na Kubě souvisely s majetkem zabaveným Castrovou vládou [ibidem]. Explicitním cílem těchto podmínek bylo odradit zahraniční korporace od investic na Kubě¹⁴ [ibidem]. Změna Clintonova přístupu k zákonu nastala po 24. únoru 1996, kdy byla kubánskými MiGy nad Floridským průlivem sestřelena dvě civilní letadla s členy kubánské exilové skupiny Bratři k záchraně¹⁵ [ibidem: 211]. Tento incident přišel také ve chvíli, kdy zbývaly dva týdny do republikánských primárek na Floridě, kde žije velká část kubánských Američanů, což Republikánům dávalo prostor politicky zaútočit na Clintona v případě jeho nerozhodnosti, již by mohli využít i v pozdějších listopadových volbách¹⁶ [ibidem: 213]. Těmito skutečnostmi byl na Clintona vyvíjen velký politický tlak. Prezident se tak odvrátil od své politiky vyvážených odpovědí, kterou se snažil praktikovat od uprchlické krize v roce 1994 a 12. března 1996 podepsal Helms-Burtonův zákon jako *Cuban Liberty and Democratic Solidarity Act of 1996* [ibidem: 211, 215].

Mimo jiné byly v rámci Helms-Burtonova zákona výrazně zredukovány prezidentovi pravomoci v manipulaci s embargem uvaleným na Kubu. Zákon nově

¹⁴ Ze zahraničních partnerů nejvíce tento zákon kritizovala Evropská unie, jež podala stížnost u WTO. Kanada a Mexiko se přidaly k lobby proti zákonu s argumentací, že porušuje dohodu NAFTA [LeoGrande 1997: 212-213].

¹⁵ V originálním znění: Brothers to the Rescue.

¹⁶ Florida je považována za tzv. swing state, což je označení pro stát, kde nemá tradičně větší převahu ani jedna strana a bojuje se zde o velké množství volitelských hlasů.

stanovoval podmínky, za kterých je možné jej zmírnit, či dokonce zcela uvolnit, což bylo do té doby zcela na uvážení amerického prezidenta [ibidem: 211]. Hlavní podmínkou pro zahájení procesu ukončení amerických sankcí se stal vznik přechodné vlády, jež bude splňovat několik základních předpokladů [ibidem: 215]. Dle Sekce 2 Hlavy II Helms-Burtonova zákona [Public Law 104-114: Sec. 205.] je přechodná vláda definována v 8 hlavních bodech. Jedná se o vládu takovou, jež legalizovala veškerou politickou aktivitu, propustila všechny politické vězně, rozpustila Odbor státní bezpečnosti (na kubánském Ministerstvu vnitra), učinila veřejný závazek zorganizovat svobodné volby¹⁷, zastavila veškeré rušení rádiového a televizního vysílání stanice Martí, činí pokroky v zavedení nezávislého soudnictví, respektování mezinárodně uznávaných lidských práv a v zavádění nezávislých odborů, která dala adekvátní záruky v rychlé a účinné distribuci pomoci kubánskému obyvatelstvu a v poslední řadě, která nebude zahrnovat osobu Fidela Castra a jeho bratra Raúla Castra [ibidem].

1.5. Migrace - Mariel (1980) a uprchlická krize (1994)

Dalším citlivým tématem kubánsko-amerických vztahů je problematika migrace kubánského obyvatelstva směrem do USA. V souvislosti s migrací Kubánců na území Spojených států lze hovořit o migračních vlnách. V době vlády Fidela Castra proběhly de facto tři takovéto vlny. První byla v 60. letech, o které se mluví jako o legální, a která je úzce spjata s výše zmíněným zákonem z roku 1966 [LeoGrande 1998: 76]. Druhá poté v souvislosti s dočasným otevřením kubánského přístavu Mariel na počátku 80. let, jež způsobila příliv nelegálních migrantů do USA [ibidem]. Pomyslnou třetí vlnou se dá nazvat uprchlická krize z roku 1994. Hlavními faktory této konkrétní migrační problematiky jsou samozřejmě geografická poloha obou zemí, jež motivuje kubánské běžence k cestě za vidinou lepšího života a také chování Castrovy vlády (ve smyslu perzekuce vlastního obyvatelstva, i ve smyslu jeho konkrétního jednání během krizí v letech 1980 a 1994).

¹⁷ Volby by se měly konat nejpozději 18 měsíců od doby, kdy se přechodná vláda ujala moci. Mělo by v nich participovat množství nezávislých stran, jež má plný a rovný přístup k médiím a měly by se konat pod dohledem mezinárodně uznávaných pozorovatelů, jako je Organizace amerických států, OSN, či další organizace monitorující průběhy voleb [Public Law 104-114: Sec. 205.].

Událostmi druhé migrační vlny v roce 1980 byl ve své podstatě ukončen normalizační proces ve vztahu obou zemí, jež byl započat Fordovou administrativou a pokračoval de facto po celou dobu Carterova prezidenství (viz výše). V daném roce na Kubě vzrůstala veřejná nespokojenost s kubánskou domácí politikou, na což Castro zareagoval poměrně radikálně, když povolil Kubáncům hromadnou emigraci z kubánského přístavu Mariel [ibidem: 72]. Následkem Castrova povolení vycestovalo z přístavu Mariel k pobřeží Floridy na 125 tisíc Kubánců. Pro Castrovu vládu se situace mohla zdát ponižující, ale pokud z ní někdo, kromě kubánských emigrantů, vyšel vítězně, tak to byl právě Castro, jenž se tímto způsobem zbavil svých odpůrců a výrazně ovlivnil americkou politiku [Rother 1994]. Mezi emigranty bylo i velké množství kubánských vězňů (nepolitických), kriminálních a pacientů z psychiatrických klinik, což mělo poměrně velký dopad na vzrůst kriminality, zejména na Floridě [Gordon 1994]. Jak již bylo výše zmíněno, tak tato krize měla svůj vliv na výsledky prezidentských voleb v listopadu 1980. Nicméně měla vliv i na další migrační krizi z roku 1994, kdy se prezident Clinton snažil vyhnout chybám Carterovi vlády, přičemž Clinton sám byl marielskou krizí přímo ovlivněn. V roce 1980 se, ještě jako arkansaský guvernér, nebyl schopen vypořádat s nepokoji, jež vypukly ve Fort Chaffee v Arkansasu, kam bylo federální vládou přemístěno 20 tisíc uprchlíků, což ho později stálo znovuzvolení do guvernérského křesla [ibidem].

Spolu s rozpadem Východního bloku na počátku 90. let postupně začínala opět upadat kubánská ekonomika, jež už se nemohla spoléhat na odbytiště pro své zboží a nemohla se spoléhat ani finanční pomoc z rozpadajícího se východního bloku (viz výše). Neutěšená situace vedla k nárůstu počtu pokusů o ilegální migraci do USA, přičemž počty migrantů se rok od roku zvyšovaly¹⁸ [LeoGrande 1998: 76]. Události začaly eskalovat 5. srpna 1994 (přičemž od začátku roku Kubánci unášeli lodě a letadla), kdy byli v přístavu v Havaně při pokusu o únos trajektu zabiti dva policisté. Po tomto incidentu se zvedla vlna nevole mezi kubánským obyvatelstvem vůči

¹⁸ Za rok 1990 zaregistrovaly pobřežní hlídky 467 Kubánců, přičemž za rok 1993 se jednalo o 3656 migrantů [LeoGrande 1998: 76].

Castrově vládě, což vyústilo v mnohé protivládní demonstrace [ibidem]. Castro ihned obvinil vládu Spojených států, kterou označil jako zodpovědnou za tuto situaci, jelikož značně omezuje legální migraci [ibidem]. O necelý týden později (11. srpna) Castro oznámil, že za předpokladu, že nebudou migranty kradeny lodě a letadla, nebude proti nim kubánská policie zasahovat. Toto prohlášení podnítilo množství uprchlíků, jejichž počty se z několika desítek denně zvýšily na stovky¹⁹ [ibidem]. Snahou Američanů bylo samozřejmě příliv migrantů zastavit a „demagnetizovat“ americké území. Nicméně vzrostly debaty o tom, jak s uprchlíky nakládat, poté co jsou zachráněni pobřežní hlídkou [ibidem: 77]. Byla zde samozřejmě možnost je ihned vrátit zpět na Kubu, ale k tomu by jednak byla potřeba spolupráce s tamní vládou, jež se jevila jako velmi nereálná, zvláště protože ta celou krizi svým jednáním vyvolala a zadruhé by tím byli pobouřeni kubánští Američané, kterým by se nelíbilo, že jsou jejich krajané posíláni zpět do Castrova totalitního režimu [ibidem]. Prezident Clinton se tak rozhodl pro zadržení uprchlíků v americké námořní základně v Guantánamu na dobu neurčitou (podobnou taktikou byla ukončena i uprchlická vlna z Haiti v roce 1993) [ibidem]. S tímto krokem ale nesouhlasila komunita kubánských Američanů, jejíž lídři Clintonovi vyčítali, že trestá oběti Castrova režimu a ne Castra samotného. Aby Clinton utišil tyto kritiky, tak opět zpřísnil sankce uvalené na Kubu. Mezi nové sankce patřilo zavedení dalších cestovních restrikcí a hlavně omezení tzv. remitencí²⁰, což jsou finanční obnosy, jež (v tomto případě) kubánští Američané posílají svým příbuzným, kteří zůstali na ostrově [ibidem]. V září roku 1994 došlo k jednání o krizi mezi Havanou a Washingtonem, přičemž Kuba se dožadovala odvolání nových sankcí, o kterých ale Američané odmítli jednat. Kuba nakonec svou snahu vzdala a poté, co se Spojené státy rozhodly vpustit do své země legální cestou značnou část Kubánců, souhlasila, že opět začne bránit lidem snažícím se emigrovat ilegální cestou na člunu, přičemž nové ekonomické sankce zůstaly netknuté [ibidem: 78]. Po této dohodě ale Clinton stále čelil nevyřešené otázce několika tisíc zadržených migrantů

¹⁹ 17. srpna 1994 americká pobřežní hlídka během jediného dne zachránila 547 plavících se osob [LeoGrande 1998: 76].

²⁰ Z amerického výrazu *remittances*.

v Guantánamu a Panamě (což bylo z hlediska dodržování lidských práv dále nepřijatelné). V dubnu 1995 proto byla podepsána nová dohoda mezi USA a Kubou, dle které budou všichni zadrženi uprchlíci z předešlého roku do Spojených států vpuštěni, ale pod podmínkou, aby se zabránilo dalšímu kubánskému exodu, že v příštích podobných situacích budou migranti bez zadržetí ihned posíláni zpět na Kubu [ibidem: 78-79].

2. Kubánsko-americké vztahy po roce 2008

Jak již bylo v průběhu této práce několikrát zmíněno, tak změny v čele exekutiv obou vlád, které nastaly v roce 2008, byly pro dnešní a budoucí vývoj kubánsko-amerických vztahů zcela klíčové. V tomto roce, po 49 letech, definitivně odstoupil z čela kubánské vlády Fidel Castro, jenž oficiálně předal prezidentský úřad svému bratrovi Raúlovi. Ten fakticky vládne tomuto ostrovu již od roku 2006, kdy se začal zhoršovat Fidelův zdravotní stav a on jej v rámci své funkce viceprezidenta zastupoval. Na konci roku 2008 se ve Spojených státech odehrály prezidentské volby, v rámci nichž se měl najít nástupce George W. Bushe, jenž měl na počátku roku 2009 dosloužit své druhé, a tudíž i poslední, funkční období. Ve volbách se utkal republikánský kandidát John McCain se svým demokratickým protějškem Barackem Obamou, který význam kubánsko-amerických vztahů ve své kampani zmiňoval (viz dále). Z voleb vyšel vítězně Barack Obama, jenž se pak v lednu 2009 ujal vlády. S novými vládami na obou stranách přišla i změna ve vnímání zahraniční politiky, i když zpočátku nebyla tak výrazná, jak se čekalo.

Pro pochopení současné situace, které se budu v této kapitole věnovat, je důležité určit, či alespoň odhadnout, motivace obou vlád, jež vedly k počátku dnešního normalizačního procesu. Na problematiku lze samozřejmě aplikovat nejvýznamnější mezinárodně vztahové teorie. Z pohledu realismu na kubánskou motivaci se musíme vrátit zpět na počátek 90. let 20. stol, kdy se rozpadla spolupráce

se Sovětským svazem a státy RVHP²¹. Kuba se tak dostala do obrovských ekonomických potíží. Ekonomickou recesi na Kubě umocňovalo americké embargo a zpříšňování sankcí (viz výše). Pro takto malý stát bylo tedy existenciálně důležité zajistit si nová partnerství, ideálně se státy v rámci svého regionu. Pod vedením Fidela Castra bylo naprosto nemyslitelné, aby se tím partnerem staly Spojené státy (což by vzhledem k jejich světové pozici, geografické poloze a společné předrevoluční historii jinak dávalo smysl). Kubánským strategickým partnerem se tak stala Venezuela. Ta se ale vlivem padajících cen ropy dostala také do svízelné ekonomické situace, což mělo za následek opětovné vyvolání a prohloubení kubánské ekonomické krize. Z realistického pohledu se tak kubánská vláda opět musela přiklonit k novému partnerovi. Raúl Castro, jenž nahradil svého bratra Fidela, byl (je) více pragmatický a uvědomil si v této situaci nutnost sblížení se se Spojenými státy. Ziskem Spojených států v normalizaci vzájemných vztahů je posílení jejich pozice v inter-americkém dialogu. V tomto procesu, ať už při jednání s ostatními státy v západní hemisféře, či na půdě samotné OAS, byla nevyřešená otázka vztahů USA a Kuby často zdrojem stagnace²². Ruku v ruce s posílením kontinentální debaty se posiluje vliv Spojených států v hemisféře, což by z hlediska realismu mělo být jejich cílem. To, že Barack Obama přistoupil k jednání s komunistickou Kubou je dalším faktorem realistického pohledu na věc. V rámci realismu totiž nezáleží na ideologii a vnitřní struktuře daného státu, sledují se pouze potenciální zisky.

Liberální teorie, jež neberou jako aktéra pouze stát, ale i ostatní subjekty politického spektra, si všímají personálních změn v čele vlád. V současnosti se rozvíjející kubánsko-americkou spolupráci vnímají jako nástroj pro budování důvěry mezi oběma státy. Na Baracka Obamu lze nahlížet jako na liberální osobu, jež je schopna se povznést (možná jen dočasně) nad podmínky panující uvnitř kubánského režimu a za pomoci bilaterálního přístupu upevňovat s Kubou spolupráci a vzájemné

²¹ Rada vzájemné hospodářské pomoci, jež sdružovala socialistické ekonomiky pod dohledem Sovětského svazu.

²² Zejména na půdě Organizace amerických států, kde byla Kuba od roku 1962 suspendována, a kde se často jednání nikam neposouvala i z důvodu kritiky ostatních členů na adresu USA a jejich politiky vůči tomuto ostrovu.

vztahy. Z pohledu liberalismu by pevnější a užší spolupráce měla vést k postupné liberalizaci kubánské společnosti, čímž by se naplnila idea této teorie. Za tyto vstřícné kroky vůči komunistickému státu, ale Barack Obama, zejména na půdě Kongresu, slyší spoustu kritiky (viz dále). S Raúlem Castrem pak přišla, alespoň v porovnání s jeho bratrem Fidelem, na Kubu liberálnější politika vůči Spojeným státům.

V této kapitole se tedy budu věnovat současným událostem a krokům, jež podnikají obě vlády za účelem budoucího ukončení veškerých ekonomických sankcí. Stejně jako v předešlé kapitole se budu držet zmíněných politických, ekonomických a sociálních kritérií. Opět se tedy budu věnovat diplomacii, jakožto politickému kritériu, stavu sankcí a embarga, jakožto ekonomickému a migraci, jakožto kritériu sociálnímu.

2.1. Kubánská otázka v Obamově zahraniční politice

Jak již bylo výše v textu zmíněno tak Barack Obama nebyl první z amerických prezidentů, který se větším způsobem snažil o normalizaci vztahů s Kubou. Byl zde již Gerald Ford, jenž se o tuto možnost zajímal prostřednictvím svého ministra zahraničí Henryho Kissingera. Pak zde byl Jimmy Carter, který v tomto procesu dosáhnul největšího pokroku ze všech amerických prezidentů od uvalení embarga v roce 1960. Je to ale až Barack Obama, který (prozatím) vede tu nejúspěšnější politiku ve znovuobnovování přátelských vazeb mezi těmito dvěma dlouhodobě znesvářenými státy. Samozřejmě mám na mysli nejúspěšnější ve smyslu měřitelného pokroku, jakým je třeba znovuotevření obou velvyslanectví a ne ve smyslu nejvhodnější, či nejlepší.

V otázce možné normalizace kubánsko-amerických vztahů byly do Baracka Obamy v době nástupu do prezidentské funkce vkládány relativně velké naděje. Ačkoliv Kuba nepatřila mezi stěžejní témata jeho předvolební kampaně v roce 2008, tak se zmiňoval o nutnosti navázání lepších vztahů s tímto ostrovem. V květnu 2008, při svém předvolebním vystoupení v Miami mluvil o tom, že dlouhodobá americká politika vůči tomuto ostrovu selhala v plnění zájmů Spojených států a nijak nepřispívala a nepomáhala kubánskému obyvatelstvu, které je utlačované místním

režimem [Zeleny 2008]. V projevu říkal, že možná nastává čas pro změnu, jelikož téměř padesátileté trvání embarga neudělalo nic pro to, aby byla Kuba zbavena Fidela a Raúla Castra [Perez 2008]. Během tohoto třicetiminutového projevu sliboval, že pokud se stane prezidentem, tak ihned uvolní zákaz cestování za příbuznými a limity na remittance. Nicméně embargo zachová, jakožto páku vůči kubánské vládě alespoň do té doby, než Kuba podnikne nějaké významné kroky směrem ke své demokratizaci a propuštění všech politických vězňů [Zeleny 2008]. Důvod, proč Barack Obama s těmito slovy vystoupil zrovna v Miami, je prostý. Na Floridě, a tudíž i v jejím hlavním městě, žije velmi početná komunita Kubánoameričanů, jejichž hlasy se Obama snažil vyhrát. Tato komunita je velkým zastáncem americké politiky, jež udržuje Kubu a Castrův režim v izolaci a je v opozici jakýmkoliv změnám (viz dále) [Perez 2008]. Její členové se pak většinou řadí mezi věrné voliče Republikánské strany. Nicméně v roce 2008, kdy ve Spojených státech naplno probíhala ekonomická krize, byla na Floridě otázka ekonomických sankcí žhavým tématem. Následkem toho vyhrál demokratický kandidát Obama přes 35 % hlasů floridských Kubánoameričanů, což mu pomohlo k zisku celé Floridy [ibidem].

V lednu 2009 byl Barack Obama inaugurován prezidentem Spojených států. Ve funkci nahradil George W. Bushe, jehož administrativa a zahraniční politika v západní hemisféře byla spjata s neokonzervativním²³ pojetím zahraniční politiky. Ačkoliv prezident Obama deklaroval, že je ochotný vést v Latinské Americe dialog se všemi levicovými lídry bez ideologických předsudků, tak brzy po svém nástupu navázal na Bushovu politiku boje proti socialistickým vládám [Gandásegui Jr. 2011: 118]. Ještě předtím, než se kroky jeho zahraniční politiky v regionu začaly stáčet zpět k Bushovu neokonzervatismu, tak vystoupil na 5. summitu Amerik v rámci Organizace amerických států, jenž se konal v dubnu 2009 v Trinidadu a Tobagu. Zde mluvil o své představě tvorby rovného partnerství v Latinské Americe, což v otázce Kuby podpořil

²³ Neokonzervativní politika je spjata s osobami, jež byly členy prezidentských administrativ George H. W. Bushe a George W. Bushe. Jedná se o pojetí politiky, které má za cíl rozvoj demokracie a lidských práv i na unilaterálním základu. Kromě prezidenta Bushe se mezi významné politické zastánce neokonzervatismu počítají i Donald Rumsfeld a Dick Cheney.

zrušením restrikcí na remitence a na cesty za příbuznými, přesně tak, jak slíbil ve své předvolební kampani [LeoGrande 2011: 38].

Cestovní omezení ale Obama nezrušil úplně. V platnosti stále zůstávalo omezení na akademické cesty a výměnné pobyty zavedené v letech 2003 a 2004 administrativou George W. Bushe²⁴ [ibidem: 38-39]. Přestože Obama při nástupu do funkce sliboval změnu image Spojených států na Kubě a co největší uvolnění možností cestování, tak se během prvních dvou let vlády dokázal dostat pouze na úroveň vztahů, které panovaly za administrativy Billa Clintona [Gandásegui Jr. 2011: 119]. Přes Obamovu deklaraci a veřejnou snahu o jednání i s levicovými vládami prezidentova administrativa pokračovala ve financování polo-tajných programů USAID²⁵, jejichž cílem byla podpora demokracie na Kubě [LeoGrande 2011: 39]. Veškerý možný pokrok ve vzájemných vztazích byl výrazně utlumen v prosinci 2009, kdy byl v Havaně uvězněn pracovník USAID Alan Gross (viz kapitolu diplomatické vztahy). Dalším důvodem pro tuto stagnaci byla i Obamova politika, která, i přes odlišnou prezidentovu rétoriku, nebyla jiná než v případě předešlých prezidentů, a která vyžadovala posun Kuby k demokratizaci a volnému trhu [ibidem].

Během prvního Obamova volebního období se americká politika vůči Kubě nezměnila tak, jak mohli Kubánci po roce 2008 očekávat. Bylo tomu tak i z důvodu, že otázka Kuby nebyla v tomto období tak urgentní a nepatřila mezi Obamovy politické priority, a to ani v zahraniční politice. V procesu zahraniční politiky zde byly pro Spojené státy během jeho prvního období mnohem ožehavější problémy. Byla zde doznívající válka v Afghánistánu a Iráku, šíření jaderných programů v Íránu a Severní Koreji a revoluční tenze v Severní Africe [ibidem]. V domácí politice čelil ještě větším problémům. Byla zde nejhorší hospodářská krize od 30. let, poté pro USA největší environmentální katastrofa v Mexickém zálivu, kdy došlo k výbuchu na ropné plošině

²⁴ Tyto sankce byly uvaleny poté, co kubánský režim uvěznil v roce 2003 75 prominentních disidentů [Perez 2008].

²⁵ USAID (United States Agency for International Development) je americká agentura soustředící se na poskytování zahraniční pomoci civilnímu obyvatelstvu.

a došlo k obrovskému znečištění a v poslední řadě musel prezident bojovat na půdě Kongresu v otázkách své zdravotní reformy, imigrace a federálního rozpočtu [ibidem].

2.2. Vývoj diplomatických vztahů od roku 2008

Za start nové éry kubánsko-amerických diplomatických vztahů se dá považovat rok 2009. Na obou stranách stáli noví vůdci, kteří byli ochotní začít spolu jednat o možné normalizaci. Počátek této éry, spjaté s Barackem Obamou na jedné straně a s Raúlem Castrem na druhé, provázal značný optimismus. Zdrojem tohoto optimismu byla zjevná liberálnost Baracka Obamy v otázce latinskoamerických vztahů s USA. Některými odborníky byl Obama na počátku svého prezidenství přirovnáván k bývalému prezidentovi Jimmy Carterovi, jenž stál v 70. letech za dosud největším (liberálním) diplomatickým úspěchem v normalizačním procesu s Kubou (měří-li se úspěšnost dle sblížení těchto států, pro některé samozřejmě může být úspěchem co nejtvrdí politika vůči Kubě). Z amerického pohledu mohla být zdrojem optimismu osoba Raúla Castra, na kterého je sice ve Spojených státech pohlíženo stále velmi negativně, ale na rozdíl od jeho bratra Fidela kolem něj není taková aura nesnášenlivosti a antipatií s USA²⁶. Umocněním těchto nálad bylo výše zmíněné uvolnění restrikcí na cestování a limitů remitencí prezidentem Obamou na summitu OAS v Trinidadu a Tobagu, po němž také následovalo odvolání rezoluce z roku 1962, která Kubu v této organizaci suspendovala a tím ji vyloučila z hemisférické komunity států [LeoGrande 2011: 38]. Kubánská vláda ale pozvání zpět do organizace odmítla a zúčastnila se až v roce 2015 při summitu v Panamě (viz dále). Raúl Castro po celou dobu zdůrazňoval kubánskou ochotu k diskuzi se Spojenými státy za předpokladu, že s Kubou bude jednáno jako se sobě rovnými a s respektem k její státní suverenitě, čehož se jí během prvního roku Obamovi vlády dostávalo [ibidem].

²⁶ Toto tvrzení je nutné brát s určitou rezervou, jelikož z pohledu Spojených států nese za situaci na Kubě Raúl Castro stejnou zodpovědnost jako jeho bratr a dle Helms-Burtonova zákona je odvolání embarga spjato s jeho odchodem stejně tak, jako je spjato s tím Fidelovým.

Výrazným problémem, který normalizační proces zase na několik let utlumil, bylo, spolu s dalšími událostmi americké politiky, výše zmíněné uvěznění pracovníka USAID Alana Grosse v prosinci 2009. V Havaně byl zatčen za dodávání technologií pro satelitní komunikaci kubánským disidentům. Na tento incident Washington zareagoval požadavkem na jeho propuštění, bez kterého by nebylo možné pokračovat v dalším budování nových vzájemných vztahů [ibidem: 39]. Dle některých amerických funkcionářů tímto zatčením kubánská vláda signalizovala, že nemá zájem o lepší vztahy. Tehdejší ministryně zahraničí Hillary Clintonová řekla, že: „jsem osobně přesvědčena, že bratři Castrovi nechtějí ukončit embargo a nechtějí normalizaci vztahů se Spojenými státy“²⁷ [ibidem]. Kubánský pohled na věc byl trochu odlišný. Jejich prvotní vysoká očekávání, jež měli od Obamových změn, vystřídaloby vystřízlivění z pomalého progresu, který byl zapříčiněn hlavně jinými prioritami americké zahraniční i domácí politiky [ibidem].

Rétorika prezidenta Obamy se v otázce Latinské Ameriky nesla v duchu spolupráce s vládami neohledě na ideologické rozdíly (viz výše). V případě Kuby ale pokračoval v rovině stanovené svými předchůdci, kteří se na Kubě dožadovali demokratizačního procesu. Raúl Castro ale již od doby, kdy se v roce 2006 ujal vlády, mluvil o ochotě jednat se Spojenými státy, ale striktně trval na vzájemném respektu a nevměšování se do vnitropolitické situace na Kubě, což činilo společný dialog prakticky nemožný [ibidem: 40]. Proto se také, dle Williama Leograndeho [ibidem: 39], nesl rok 2010 ve znamení čekání. V kubánském politickém prostředí nebyl ani náznak posunu k demokracii a Washington stále čekal na řešení situace, ve které se nacházel Alan Gross. Po více než roce od jeho uvěznění, byl v březnu 2011 odsouzen za rozvracení státu k patnácti letům vězení, což byl mnohem tvrdší trest, než američtí činníci očekávali [ibidem]. Grossovo uvěznění zastínilo i krok Raúla Castra, který ještě během roku 2010, po rozhovorech s představiteli katolické církve, propustil velkou část politických vězňů. Jeho krok se ale ve Washingtonu setkal s nulovou

²⁷ V originálním znění: „(i)t is my personal belief that the Castros do not want to see an end to the embargo and do not want to see normalization with the United States“.

odezvou, a to i přesto, že propouštění vězňů bylo jednou z Obamových podmínek [ibidem]. Vynesený trest de facto ukončil svým způsobem neúspěšnou první vlnu pokusů o normalizaci v post-Fidelově období.

Náznak obnovení vzájemného dialogu se objevil v prosinci 2013. Na pohřbu bývalého prezidenta JAR Nelsona Mandely se potkal Barack Obama s Raúlem Castrem, přičemž si podali ruce a vedli spolu rozhovor [Lee – Favole 2013]. Ačkoliv šlo dle Bílého domu o spontánní a neplánovanou situaci, tak se v USA snesla na Obamovu hlavu vlna kritiky. Ta nešla pouze od početné skupiny Kubánoameričanů, kteří do USA utekli před Castrovým režimem, ale i z řad členů amerického Kongresu. Arizonský senátor a bývalý Obamův protikandidát John McCain přirovnal tuto událost k roku 1938, kdy si tehdejší britský ministerský předseda Neville Chamberlain, potřásl rukou s Hitlerem [ibidem]. Toto vyjádření vystihuje republikánský postoj k Raúlu Castrovi a je důležité k pochopení dnešního dění na půdě amerického Kongresu (viz dále). V době mezi odsouzením Alana Grosse a tímto setkáním se udála ještě jedna, z hlediska mezinárodních vztahů, podstatná věc. V dubnu 2011 navštívil Kubu bývalý prezident Spojených států Jimmy Carter. Ten poté na tiskové konferenci mluvil o nutnosti ukončení amerického embarga, zrušení cestovních zákazů a propuštění Alana Grosse a tzv. Kubánské pětky²⁸, jež byla pro změnu vězněna v USA [LeoGrande 2011: 41].

Návrat k normalizačnímu procesu nastal na konci roku 2014, kdy po utajeném několikaměsíčním vyjednávání²⁹ promluvili Barack Obama a Raúl Castro ke svým národům. Oba dva mluvili o změnách, jež nastanou v několika dalších týdnech a měsících a o budoucím vývoji vzájemných vztahů. Obama v projevu vyzdvihl přínos kubánské exilové komunity Spojeným státům, a to hlavně v oblasti politiky, obchodu, kultury a sportu [Obama 2014]. Dále mluvil o neúčinnosti embarga a o tom, že komunistická vláda na ostrově není překážkou v navazování vztahů, ačkoliv zde

²⁸ Skupina kubánských pěti kubánských agentů, jež byli v roce 1998 zatčeni v Miami a obviněni z konspirace a podílu na vraždě.

²⁹ Jednání probíhala za pomoci kanadské vlády a Vatikánu, za což oba dva prezidenti ve svých projevech děkovali.

Spojené státy dále budou pokračovat v podpoře rozvoje demokracie. Jako hlavní překážku v procesu normalizace, jež započal v roce 2009, viděl uvěznění Alana Grosse, jehož vydání úspěšně diskutoval po telefonu s Raúlem Castrem v předvečer jeho projevu [ibidem]. Spolu s Alanem Grossem docílil také propuštění významného agenta CIA, jenž byl na Kubě vězněn po bezmála dvě desetiletí. S tímto diplomatickým pokrokem prezident Obama instruoval ministra Johna Kerryho, aby okamžitě započal jednání o znovuoobnovení plných diplomatických vztahů a aby přehodnotil přítomnost Kuby na seznamu států podporujících terorismus [ibidem]. Směrem k embargu prezident prohlásil: „Toto jsou kroky, které můžu jako prezident podniknout. Embargo je dnes kodifikováno v legislativě a já plánuji v Kongresu vyvolat vážnou debatu o jeho odvolání“³⁰ [ibidem]. Raúl Castro ve svém projevu opět zdůrazňoval svou ochotu k jednání se Spojenými státy za předpokladu, že vzájemný dialog bude veden s respektem ke kubánské suverenitě. Jedná se o postoj, který deklaruje od svého nástupu do funkce [Castro 2014]. Stejně jako Obama mluví o výměně Alana Grosse a nejmenovaného agenta za tři členy Kubánské pětky a o obnovení diplomatických vztahů. Říká ale, že „Toto v žádném případě neznamená, že zdroj problémů byl vyřešen. Ekonomická, obchodní a finanční blokáda, která způsobila tolik lidských a ekonomických škod, musí skončit“³¹ [Castro 2014].

Výsledkem těchto jednání a následných projevů je karibská obdoba politiky détente [Kornbluh 2015: 4]. Obě země povýší své zájmové sekce v Havaně a ve Washingtonu na regulérní velvyslanectví, Kuba bude odstraněna ze seznamu států podporujících terorismus a ekonomické sankce se budou více a více uvolňovat [ibidem]. V rámci jednání a jako jakési gesto vůči americkým výtkám o lidských právech kubánská vláda souhlasila s propuštěním více než padesáti politických vězňů [ibidem].

³⁰ V originálním znění: „These are the steps I can take as President to change this policy. The embargo that’s been imposed for decades is now codified in legislation. As these changes unfold, I look forward to engaging Congress in an honest and serious debate about lifting the embargo“ [Obama 2014].

³¹ V originálním, španělském znění: „Esto no quiere decir que lo principal se haya resuelto. El bloqueo económico, comercial y financiero que provoca enormes daños humanos y económicos a nuestro país debe cesar“ [Castro 2014].

Na konci května 2015 byla Kuba stažena ze seznamu států sponzorujících terorismus, kam byla zařazena Reaganovou administrativou v roce 1982 kvůli její podpoře skupin, které používají terorismus k podryvání režimů ve Střední a Jižní Americe [Jett 2015]. Odstranění Kuby z tohoto seznamu potvrzuje odklon bilaterálních vztahů od přístupu aplikovaného v dobách studené války a posunuje je směrem k pragmatické rovině [Jane's Intelligence Weekly 2015]. Doposud největším posunem v kubánsko-amerických diplomatických vztazích bylo znovuotevření obou velvyslanectví v červenci 2015. Šlo o logické vyústění situace, kdy byly nejdříve uvolněny další restriktce na cestování, později spolu Spojené státy s Kubou zasedly na summitu OAS v Panamě, poté byla Kuba odstraněna z výše zmíněného seznamu a nakonec byla otevřena velvyslanectví. Jedná se o moment, kdy se diplomatické vztahy obou zemí opět, po více než padesáti letech, staly plně oficiálními. Zatím posledním překonaným mezníkem je státní návštěva Baracka Obamy na Kubě v březnu 2016³².

2.3. Stav ekonomických sankcí

Budoucnost kubánsko-amerických vztahů se dnes, kdy byly obnoveny diplomatické kontakty a uvolněny některé restriktce, jednoznačně upíná k americkému embargu na kubánský import a export. Ačkoliv prezident Obama v posledních sedmi letech několikrát uvolnil restriktce na cestování, remitence a jiné ekonomické záležitosti, tak toto embargo sám ze své vůle zrušit nemůže. Dle výše zmíněného Helms-Burtonova zákona z roku 1996 tato pravomoc již nenáleží prezidentovi, ale jen americkému Kongresu³³. Z tohoto důvodu je víceméně jisté, že pokud bude embargo zrušeno, tak ne dříve, než v roce 2017. Mnoho odborníků tak soudí ze dvou důvodů. Tím prvním je složení Kongresu. Ten je od voleb v roce 2014 obsazen z většiny republikány, jejichž valná část je v kubánské otázce konzervativní a vůči krokům Obamovy vlády často kritická. Tou druhou je, že rok 2016 je rokem volebním. Většina členů Kongresu bude obhajovat své funkce, tudíž zde není moc prostoru pro zabývání se Kubou. V současné době je na půdě Kongresu více než šest

³² Posledním americkým prezidentem, který ve funkci navštívil Kubu, byl Calvin Coolidge v roce 1928.

³³ Dle výkladu tohoto zákona je možné odvolání embarga prezidentem pouze za předpokladu, že budou splněny výše zmíněné podmínky (mezi nimiž je i odstoupení současného kubánského prezidenta Raúla Castra).

návrhů na úpravu, či odvolání embarga, ale i přes podporu demokratů a některých republikánů nikdo nemá během volebního roku zájem dělat velké změny [Gomez 2016]. S ohledem na embargo a volební rok je také nutné zmínit prezidentské volby. Zatím jsou zde dva potenciální demokratičtí kandidáti a dva republikánští. U obou demokratů (Hillary Clintonové a Bernie Sanderse) se dá v této otázce očekávat navázání na Obamovu politiku. V případě republikánů je zde Ted Cruz, který je, jakožto částečný Kubánoameričan, striktně proti odvolání embarga a Donald Trump, jenž obecně vítá koncept normalizace, ale přál by si v něm výhodnější podmínky [Demirjian 2016]. Neochota Kongresu pokročit v kubánské otázce může být také zapříčiněna pomalým progresem komunistické vlády na ostrově směrem k demokratizaci, kdy počáteční entuziazmus vystřídal opatrnější přístup [Gomez 2016]. Dle některých odborníků je možné, že se s embargem nic nestane až do roku 2018, kdy se očekává, že ve funkci skončí Raúl Castro (tento rok označil za svůj poslední ve funkci sám Raúl Castro) [Jane's Intelligence Weekly 2015].

Co se týče ostatních sankcí uvalených na Kubu, tak ty jsou v prezidentově kompetenci. Od roku 2009, kdy se ujal vlády, prezident Obama několikrát uvolnil omezení týkající se cestování a posílání remitencí na ostrov (viz výše). Byla také uvolněna některá obchodní omezení. Američané tak mohou dnes na ostrově používat kreditní karty a zpět do Spojených států si smějí přivést zboží z Kuby v hodnotě 400 amerických dolarů. V případě tabákových a alkoholických výrobků je limit nastaven na 100 dolarů [Penhaul 2015].

2.4. Vzrůst migračních vln po diplomatickém sblížení

Spolu s postupným uvolňováním vzájemných vztahů opět vzrůstá počet imigrantů z Kuby. Stále platí zákon z roku 1966, jenž umožňuje podmíněčný vstup kubánských migrantů na americké území (za předpokladu, že nepřijeli po moři). Počátky současného přílivu jsou v roce 2014. Kubánský prezident Raúl Castro umožnil Kubáncům opustit zemi bez opouštějícího víza, což spolu s fámou, že Spojené státy měly zrušit zákon z r 1966, vedlo k navýšení počtu imigrantů [Preston 2016]. Tuto vlnu pak ještě podpořily prosincové projevy obou prezidentů o obnově vztahů.

Během posledního čtvrtletí roku 2015 prošlo skrze hraniční stanice mezi Texasem a Mexikem až 12 tisíc Kubánců, přičemž je odhadováno, že jich těmito místy projde v roce 2016 dalších 48 tisíc, což by bylo více, než kolik jich dohromady přišlo za poslední dva roky [ibidem]. Nicméně i přes tato čísla se současný příliv nedá srovnávat s chaotickou situací ve výše zmíněných letech 1980 a 1994. Současná situace je dle amerických úředníků pečlivě hlídána a kontrolována. Na hranicích je všem Kubáncům odebrán otisk prstů a procházejí rutinní kontrolou kriminálního a proti-teroristického charakteru [ibidem].

2.5. Proč nastala normalizace právě v této době

Od roku 2006, kdy se fakticky ujal vlády, měl Raúl Castro zájem o navázání dialogu se Spojenými státy. Samozřejmě k tomu měl své podmínky (viz kapitolu 3.4.). Barack Obama, již během svého prvního roku v prezidentské funkci podnikl některé vřelé kroky směrem ke Kubě. Poté se ale z určitých důvodů, o kterých jsem psal výše, celý proces zpomalil, či dokonce zastavil. Proto je na místě položit si otázku jaké události vedly oba představitelé k jednáním během roku 2014, která vyústila v dnešní situaci, kdy mají obě země navázané plné diplomatické vztahy a snaží se na základě bilaterálních jednání položit základy k odvolání přes padesát let trvajícího embarga.

Jednou z možných motivací mohlo být konání 7. summitu Organizace amerických států, jež bylo naplánováno na duben 2015 v Panamě. Po posledním summitu, jenž se konal v Kolumbii, byla i přes americké námitky Kuba opět pozvána k participaci v organizaci. Na rozdíl od roku 2009 Raúl Castro nabídku přijal. Otázka Kuby se tak najednou stala jednou z priorit Obamovy zahraniční agendy [LeoGrande – Kornbluh 2014: 22]. Obama tak měl na výběr ze tří možností. Buď se zúčastnit summitu a využít situace k diplomatickému jednání s kubánskou vládou, nebo summit bojkotovat, ale zároveň s tím velmi poškodit americké vztahy s celou západní hemisférou, která má odjakživa v zahraniční politice Spojených států prioritní postavení. Třetí možností bylo zúčastnit se a na půdě OAS napadnout Castrův režim za potlačování demokracie a lidských práv [Kornbluh 2015: 8].

Dále zde byla otázka uvězněného Alana Grosse, jehož psychický stav se začal rapidně zhoršovat [ibidem]. Bílý dům rychle pochopil, že je nutné Grosse z vězení co nejdříve dostat, aby se předešlo tragédii (jak na osobní úrovni, tak na i na úrovni amerických politických zájmů) [ibidem]. V případě, že zde byl oboustranný zájem o obnovu vzájemných kontaktů, tak se úspěšná politická výměna vězňů jevila jako velmi slibný základ pro další jednání.

Možná tou nejdůležitější motivací pro Baracka Obamu samotného byla ale snaha zanechat odkaz. O Obamově zahraniční politice lze určitě s klidným svědomím říci, že do té doby, než se výrazně posunuly diplomatické vztahy s Kubou, nebyla nějak výrazně úspěšná, či zapamatování hodná. Ba naopak, podíváme-li se na události v Sýrii a Iráku, tak může být některými považována za slabou a velmi neúspěšnou. Dokonce i Obamův předchůdce George W. Bush, jenž je mnohými za své kroky velmi kritizován, se se svojí zahraniční politikou nesmazatelně zapsal do historie, když de facto naplno odstartoval světovou válku proti terorismu. Je tedy dost dobře možné, že je Obama v tomto případě hnán svou ctižádostí, či dokonce možná i ješitností. V momentu, kdy by se mu povedlo přesvědčit Kongres, aby odvolal embargo, tak by se rázem stal prezidentem, který vyřešil jeden z největších paradoxů celé historie americké zahraniční politiky. To by na jeho období ve funkci prezidenta vrhlo zcela jiné světlo. Vzhledem k tomu, že je ale velmi nepravděpodobné, aby bylo embargo do konce jeho funkčního období zrušeno, tak zůstane alespoň prezidentem, který postavil velmi slušný základ pro budoucí změny, jež by mohly vést k plné demokratizaci tohoto malého ostrova. Ve své podstatě je toto názor, se kterým se plně ztotožňuji, jelikož v porovnání s jeho předchůdci, které jsem měl možnost během svého života zatím zažít, se mi dosud jeví v zahraniční politice jako poměrně slabý prezident.

Z pohledu Kuby mohlo být jedním z důvodů ke změně situace, jež nastala ve Venezuele. Ta je dlouhodobým partnerem Kuby, přičemž ji financuje zejména z peněz plynoucích z ropy. Nicméně Venezuela se s padajícími cenami této komodity dostala do krize, což v Havaně zvýšilo obavy, že nebude dále schopna Kubu dále podporovat

[BBC 2015]. Spolu s nejistými výsledky budoucích parlamentních voleb ve Venezuele v roce 2015, byla Kuba nakloněna debatě se Spojenými státy [The Economist 2015].

3. Komparace

S touto kapitolou se dostávám k cíli své práce. V předchozích dvou kapitolách jsem sledoval ekonomická, politická a sociální kritéria ve dvou různě dlouhých časových obdobích, abych je v této části textu mohl porovnat a následně pojmenovat odlišnosti daných období. K ekonomickým, diplomatickým a migračním tématům v této kapitole přidám ještě porovnání osob Fidela a Raúla Castra a jejich odlišné chování vůči Spojeným státům.

3.1. Ekonomické vztahy

Z pohledu ekonomické reality ve vztahu těchto dvou zemí je bezpochyby klíčovým ukazatelem stav embarga uvaleného na Kubu v roce 1960 (viz výše). Stav tohoto embarga prošel od roku 1960 jistým vývojem, kdy bylo dále zpřísnováno, až bylo nakonec legislativně kodifikováno. V posledních dvaceti letech (od roku 1996) zůstávají jeho podmínky neměnné. Změna nepřišla ani po příchodu nového kubánského prezidenta, jelikož stále nebyly a pořád nejsou plněny základní podmínky pro jeho zrušení. Jedinou proměnou v této problematice je nátlak, který po úspěšném diplomatickém sblížení s Kubou vytváří americká vláda na legislativní orgány, a to za účelem přehodnocení jeho stavu. Nicméně výraznější proměna je v dohledné době velmi nepravděpodobná. V příštím roce se po prezidentských a parlamentních volbách v USA situace může změnit, ale pravděpodobnější je varianta, kdy změna nastane až po roce 2018, kdy by měl v kubánské politice skončit Raúl Castro.

V oblasti ostatních ekonomických sankcí jsou změny po odstoupení Fidela Castra jednoznačně patrné. Většina z nich se týkala zákazu cestování, posílání finančních prostředků z USA zpět na ostrov a vzájemného obchodu. Během Fidelova období byly tyto sankce střídavě zpřísnovány a uvolňovány. Pro ilustraci, Gerald Ford zrušil zákaz obchodování s Kubou prostřednictvím poboček amerických firem ve třetích zemích, Torricelliho zákon jej opětovně zavedl. Jimmy Carter zrušil zákaz

cestování na Kubu, Reagan jej obnovil. Clinton částečně povolil výměnné pobyty, Bush je zakázal, než je Obama opět povolil [LeoGrande – Kornbluh 2014: 24]. Nicméně po odchodu Fidela Castra a nástupu jeho bratra Raúla, nebyly sankce nijak dál zpříšňovány. Naopak byly od roku 2009 Obamovou vládou čím dál tím více uvolňovány. Výsledkem toho dnes existuje pro Američany možnost platit kreditní kartou, či si přivážet z ostrova zboží, které bylo dříve v USA nelegální (například kubánské doutníky). Na druhé straně je Kubáncům umožněno vydělávat si v amerických dolarech, či mít třeba lepší přístup k internetu. Pro americké firmy se na Kubě pomalu připravuje prostředí pro jejich investice, kdy se například očekává velký příliv amerického kapitálu do ostrovního hotelnictví.

V rámci ekonomických vztahů obou zemí se zatím jedná o relativně malé změny. Největší překážkou je zatím existence embarga, jež nejspíše nebude v brzké době odvoláno. I přesto je jejich proměna po odstoupení Fidela markantní, jelikož jde o změny, které by se těžko udály s ním v čele kubánské vlády.

3.2. Diplomatické vztahy

Srovnání těchto dvou období v rovině politických a diplomatických vztahů je vcelku jednoduché. V období po roce 2014, které už je spjaté s vládou Raúla Castra, je jednoznačně viditelný progres. Institucionálně bylo v diplomatické rovině v podstatě dosaženo vytyčeného cíle, a to v momentě, kdy byly v červenci 2015 znovuotevřeny ambasády ve Washingtonu a v Havaně. Takto položené diplomatické základy, by dle odborníků měly vést k naplňování politických cílů. Americké politické cíle na Kubě jsou samozřejmě spojeny se změnou politického klimatu v této zemi.

Během téměř padesátileté vlády Fidela Castra byly veškeré diplomatické vazby zpřetrhány. Od ledna roku 1961, kdy Američané opustili své velvyslanectví, neexistovaly žádné oficiální kontakty mezi hlavami obou států. Během 60. let docházelo k většímu prohloubení této krize. Kubánská orientace na Sovětský svaz přenesla do západní hemisféry v roce 1962 studenou válku, jež de facto na Kubě skončila až v roce 2014. Spolu s oteplením vztahů Spojených států s komunistickou

Čínou a Sovětským svazem v 70. letech se na americké straně objevil zájem o zlepšení vztahů i s Kubou. Tento proces byl v USA spojen s prezidenty Fordem a posléze Carterem. Oba dva se snažili dosáhnout jistých změn, které ale Castro vždy utnul svým vojenským chováním v Africe (v roce 1975 vyslal vojáky do Angoly a v roce 1978 do Etiopie). Během období Fidelovy vlády bylo nejvýznamnější událostí v procesu obnovy vztahů vznik Americké a Kubánské zájmové sekce v Havaně, respektive ve Washingtonu v roce 1977. Vznik těchto institucí posunul oba státy směrem k plné obnově diplomatických vazeb. Nicméně tento proces byl opět zpomalen výše zmíněným vysláním vojska do Etiopie, aby byl úplně zastaven v roce 1980, kdy byla Castrovy kroky vyvolána migrační krize. S nástupem prezidenta Reagana byl veškerý progres ukončen a politika vůči Kubě byla ještě zpřísněna. V roce 1982 byla dokonce Kuba umístěna na seznam států podporujících terorismus. Po pádu Sovětského svazu a celého východního bloku nenastala směrem k normalizaci vztahů s Kubou žádná výrazná změna. Naopak potenciální obnovení vztahů bylo v roce 1996 podmíněno odchodem Fidela Castra z kubánské politiky.

S nástupem Raúla Castra k moci se proměnila kubánská rétorika vůči Spojeným státům. Od roku 2006, kdy se ujal vlády, deklaroval, že je zde prostor pro dialog s Američany. Zájem měl ale pouze za předpokladu, že nebude narušováno právo na kubánskou suverenitu a sebeurčení a rozhovory budou probíhat jako mezi dvěma sobě rovnými subjekty. S tímto kubánským přístupem a s příchodem Baracka Obamy se vytvořil prostor pro změny, kterým jsme dnes svědky. V posledních dvou letech se tak událo více změn, než během padesátiletého období Fidelovy vlády. Proběhla výměna pěti důležitých vězňů z obou stran, Kuba byla opět oficiálně zapojena do panamerické komunity, byla stažena ze seznamu států podporujících terorismus, za přispění mediátorů z Vatikánu a Kanady byly plně obnoveny oficiální diplomatické vztahy a po 88 letech zavítal úřadující americký prezident na státní návštěvu Kuby. Vzhledem ke kritickému postoji, jež dnes vůči těmto změnám zaujímá Fidel Castro, se dá předpokládat, že beze změny na kubánském prezidentském postu by se současná situace nevyvíjela stejným směrem.

Důležitá pro rozvoj těchto vazeb byla i změna na americké straně. S Barackem Obamou přišel liberální přístup. I když ten také prošel svým vývojem. Zprvu měl zájem o normalizaci pouze za předpokladu, kdy Kuba udělá dostatečně výrazné kroky ke změně své represivní vlády. Postupem času tento požadavek přehodnotil a zaujal myšlenku liberalismu, dle které architekti této politiky argumentují, že bezpodmínečné ukončení ekonomických sankcí a navázání diplomatických vztahů posílí kubánský soukromý sektor, jenž učiní kubánskou společnost více nezávislou na vládě, čímž na ní vyvine větší tlak v procesu změny režimu [Azél 2015: 19]. V tomto případě se ale na Obamu valí vlna kritiky, a to hlavně z řad Kubánoameričanů a konzervativních politiků. K nejhlasitějším kritikům Obamovy zahraniční politiky patří floridský senátor Marco Rubio (původem Kubánoameričan), který v uvolnění sankcí a normalizaci vztahů nevidí zisky pro Spojené státy [The Economist 2013]. Někteří odborníci říkají, že „prezidentova nová politika legitimizovala totalitní vojenský režim...Otevřením dveří tomuto represivnímu režimu, který porušuje lidská práva, prezident obrátil dlouhodobou americkou politiku, jež v tomto regionu podporuje demokratické vlády³⁴“ [Azél 2015: 28]. V teorii vypadá tento liberální předpoklad jako dobrá myšlenka, ale v realitě totalitního systému, jenž existuje na Kubě, je bezvýznamná, jelikož soukromý sektor je zde stále úzce spjatý s vládou. V tom případě bude z amerických investic čerpat i vláda, která může regulovat obchod různými licencemi a sankcemi a využívat jej k dalšímu upevnování své pozice [ibidem: 20, 28].

3.3. Porovnání migrace

V kontextu migrační politiky jsem se v textu zmiňoval o zákonu z roku 1966, migračních krizích v letech 1980 a 1994 a nárůstu počtu migrantů po obnovení diplomatických vztahů. Zákon z roku 1966, jenž řeší kubánskou migraci, je stále v platnosti, přičemž s ním ale nesouhlasí kubánští úředníci, dle nichž podporuje a

³⁴ Citace v plném a originálním znění: „The president’s new policy has legitimized a totalitarian-military regime in the eyes of the world, and particularly in the eyes of Latin America. By opening the door to an oppressive regime that violates human rights with abandon, the president has reversed America’s long-standing support for democratic governance in the region“ [Azél 2015: 28].

motivuje Kubánce k životu nebezpečné cestě za vidinou získání amerického občanství [Penhaul 2015]. Nicméně spolu se současnými změnami v oblasti cestování se může, v případě zavedení pravidelného leteckého spojení mezi USA a Kubou, zákon stát irelevantním.

Porovnání počtu kubánských migrantů v těchto dvou obdobích je v dnešní době těžké srovnat, jelikož se nacházíme v čase, kdy se počty migrantů zvyšují a neznáme tak konečná čísla (viz přílohu č. 1, jež ukazuje počty příchozích Kubánců od roku 2005 do roku 2015). Jak jsem v textu zmínil, tak dnešní situace je zatím oproti té v letech 1980 a 1994 zcela kontrolována a neprobíhá tak chaoticky. Je ale zajímavé, že od Marielské krize v roce 1980, kdy přišlo do Spojených států suverénně nejvíce Kubánců (viz přílohu č. 2) se do roku 2013 počet rezidentů s kubánskými kořeny téměř zdvojnásobil (viz přílohu č. 3). Je rozumné mezi touto událostí a dnešními počty hledat souvislost, jelikož mnoho z dnešních mladých Kubánců je potomky imigrantů z roku 1980.

3.4. Fidel Castro versus Raúl Castro

Ačkoliv jsou oba dva bratři Castrové hlavními strůjci kubánské revoluce a nepochybně mají stejné politické názory, tak se přece jen jejich prezidentská zahraniční politika vůči Spojeným státům Americkým velmi odlišuje. Fidel Castro sice také vedl jistý druh normalizačního procesu, avšak vždy jej vlastními činy opět zastavil. Ať už se jednalo o vysílání svých vojsk do Afriky, či vyvolání uprchlických krizí v letech 1980 a 1994. Vždy když měl možnost sblížit se se Spojenými státy, tak se zachoval zdánlivě iracionálně a provedl něco, co Američané nemohli akceptovat. Toto chování může mít dvě interpretace. Buď byl tak zaslepený svou vlastní antipatií k USA, což ho nutilo chovat se iracionálně a nehledě na situaci v jeho státě stále narušoval vzájemné vztahy. Nebo šlo o pečlivý kalkul. Mezi spoustou odborníků převládá názor, že to, co drží oba bratry u moci, je americké embargo, kterým si oni před kubánským obyvatelstvem legitimizují kroky své vlády. Z toho plyne, že by na zrušení ekonomických sankcí neměli mít žádný zájem. Dle LeoGrandeho a Kornbluha [2014:

24] si „Fidel Castro založil úspěšnou politickou kariéru na portrétování sebe sama jako Davida bojujícího s imperialistickým Goliášem“³⁵.

Jeho bratr se na druhou stranu od samého počátku svého prezidenství jevil jako relativně pragmatický. Jak jsem výše několikrát zmínil, tak od počátku deklaroval zájem o funkční vztahy se Spojenými státy. Nicméně i on měl zpočátku velmi nereálné požadavky. Po Spojených státech žádal bezpodmínečné ukončení všech ekonomických sankcí, návrat americké námořní základny v Guantánamu zpět Kubě, zastavení veškerého přenosu televizní a rádiové stanice Martí, odstranění Kuby ze seznamu států sponzorujících terorismus a v poslední řadě finanční kompenzaci za újmy způsobené embargem (ve výši přesahující 100 miliard dolarů) [Azel 2015: 27]. Později, jak jednání probíhala, se ukázalo, že šlo jen o výchozí vyjednávací pozici, jelikož s takovými podmínkami by neměl šanci uspět.

Oproti Fidelovi si Raúl Castro uvědomoval, že je nutné od základu proměnit selhávající socialistickou ekonomiku v udržitelný socialismus. Proto se soustředil na kubánskou vlastní zodpovědnost a její domácí politiku. Jeho bratr Fidel z ekonomických problémů na ostrově vinil stále jen americké embargo [Kornbluh 2015: 5]. Raúl se tak snažil zvýšit produkci, omezit korupci a připravit vhodné prostředí pro jakýsi druh privátního sektoru a pro budoucí zahraniční investice [ibidem]. Raúl se tak jeví jako realista a pragmatik, ale s dodržováním lidských práv na ostrově má stejné problémy jako měl jeho bratr, což potvrzuje i soustavné potlačování protivládních demonstrací a nepokojů a i výše zmíněné uvěznění Alana Grosse.

Závěr

V úvodu práce jsem si stanovil výzkumnou otázku, jakým způsobem přispěly mocenské změny k dnešnímu vývoji vzájemných americko-kubánských vztahů. Každá podkapitola představovala argument, jenž měl pomoci na tuto otázku odpovědět.

³⁵Citace v originálním znění: „Fidel Castro made a successful political career at home and abroad portraying himself as David doing battle with the imperialist Goliath“ [LeoGrande – Kornbluh 2014: 24].

Porovnával jsem zde dvě období, která nebyla z časového hlediska porovnatelná, nicméně byla porovnatelná s ohledem na objem vývoje vzájemných vztahů v nich.

Jednoznačně jsem došel k závěru, že se od roku 2008 vzájemné vztahy Kuby a Spojených států amerických výrazně posunuly směrem dopředu, zvláště s ohledem, kdy po celou druhou polovinu 20. století stagnovaly. V diplomatické rovině byla znovu zprovozněna velvyslanectví v obou zemích, Kuba byla přijata zpět do komunity států západní hemisféry a americký prezident svou nedávnou cestou na Kubu tento progres potvrdil. Ve sféře ekonomie tyto dva státy pokračují ve sbližování, i když zde není pokrok tak rychlý a patrný jako v té politicko-diplomatické. Stále zde zbývá několik překážek, po jejichž překonání by měla mít Kuba se Spojenými státy standardní ekonomické vazby, jaké mají Američané s velkou částí světa. Nikoliv jedinou, ale tou největší překážkou samozřejmě zůstává embargo na import a export, jež bylo na Kubu uvaleno v roce 1960, přičemž bylo později ještě zpřísněno. Plně obnovené diplomatické vazby by měly sloužit jako základ pro vyjednávání o možném úplném odstranění ekonomických sankcí.

Důležitým prvkem této práce ale byla ona mocenská změna v obou zúčastněných státech a její vliv na vztahy. Zde už není tak jednoznačná odpověď, protože nikdo neví, co by, kdyby. Kdyby vyhrál americké volby John McCain místo Baracka Obamy, nebo kdyby v roce 2012 vyhrál Mitt Romney, tak je možné, že by se každá zem ubírala jiným směrem. Nicméně se tak nestalo a na základě argumentů, které jsem v textu obhajoval, jsem přesvědčený, že to byly právě osoby Raúla Castra a Baracka Obamy, jež se zapříčinily o významný pokrok v jednáních mezi Kubou a USA. Říkám to s ohledem na fakt, že pro tento progres bylo nutné na kubánské straně mít pragmatika, který nebude svou politiku vůči Spojeným státům vyvozovat z osobního citění. Naopak na straně USA bylo potřeba najít někoho, kdo by byl dostatečně liberální, aby se vůbec pustil do jednání s tímto komunistickým a totalitním státem. V případě zmíněných republikánských kandidátů Johna McCaina a Mitta Romneyho jsem přesvědčen, že oni by ze své konzervativní povahy nebyly ochotni jen tak přehlížet režim panující na Kubě, což ale samozřejmě neberu jako chybu. V Raúlu

Castrovi a Baracku Obamovi však byly a jsou tyto charakterní předpoklady a tudíž si oba státy dnes, v roce 2016, mohou užívat dosud nejsvětější etapu vzájemných vztahů od roku 1959.

Pokud se já osobně zamyslím nad problematikou současného amerického přístupu k tomuto totalitnímu režimu, tak se přikloním spíše na stranu kritiků prezidenta Obamy. Ani tak nemám problém s jednáním s represivním režimem, ale spíše se snahami o odvolání ekonomických sankcí a embarga. Možnost jeho odvolání bych viděl až v momentu, kdy by byly odškodněni všichni, komu Castrova vláda vyvlastnila na počátku 60. let majetek, nebo v případě, který stanovuje Helms-Burtonův zákon, pokud skončí komunistický režim a oba Castrové (v tomto případě již jen Raúl) v čele vlády.

Vývoj dnešní situace bude zajímavé sledovat hlavně v příštím roce. Bude zde nový americký prezident a nový Kongres. Osobně jsem velmi zvědavý, jakým způsobem by se v budoucnosti vyvíjely vzájemné vztahy, pokud by v listopadových volbách zvítězil jeden z republikánských kandidátů.

Seznam pramenů

Castro, Raúl (2014). [ústní sdělení] 17. 12. 2014 (Prezidentský úřad Kubánské republiky).

Kennedy, John F. (1962). Proclamation 3447 – Embargo on All Trade with Cuba. *The American Presidency Project*. 3. 2. 1962

(<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=58824>, 7. 4. 2015).

Obama, Barack (2014). [ústní sdělení] 17. 12. 2014 (Prezidentský úřad Spojených států amerických).

Public Law 89-732. *Cuban Adjustment Act of 1966*.

Public Law 102-484. *Cuban Democracy Act of 1992*.

Public Law 104-114. *Cuban Liberty and Democratic Solidarity Act of 1996*.

Seznam literatury

Alexander, Roy (1960). Cuba - The End of Patience. *Time* 76 (18), s. 26.

Azel, José (2015). The New Cuba Policy – Fallacies and Implications. *World Affairs* 178 (3), s. 19-28.

BBC (2015). *What is behind the US-Cuba thaw?* (<http://www.bbc.com/news/world-latin-america-30524560>, 2. 3. 2016).

Demirjian, Karoun (2016). Obama's Cuba trip raises profile, but not prospects of lifting embargo in Congress. *The Washington Post*. 16. 3. 2016
(<https://www.washingtonpost.com/news/powerpost/wp/2016/03/16/obamas-cuba-trip-raises-profile-but-not-prospects-of-lifting-embargo-in-congress/>, 17. 3. 2016).

Embassy of the United States in Havana (2015). *History*
(http://havana.usint.gov/about_the_usint.html, 16. 12. 2015).

Fabry, Merrill (2015). The U.S. Trade Embargo on Cuba Just Hit 55 Years. *Time*. 19. 10. 2015 (<http://time.com/4076438/us-cuba-embargo-1960/>, 7. 3. 2016).

Gandásegui Jr., Marco A. (2011). President Obama, the Crisis, and Latin America. *Latin American Perspectives* 178 (38), s. 109-121.

Gomez, Alan (2015). Americans have new hopes to reclaim property seized by Cuba 50 years ago. *USA Today*. 30. 7. 2015 (<http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/07/30/cuba-opening-property-claims/30784849/>, 16. 12. 2015).

Gomez, Alan (2016). Congress stalls as Obama prepares for Cuba visit. *USA Today*. 16. 3. 2016 (<http://www.usatoday.com/story/news/2016/03/16/cuba-congress-embargo-president-obama-visit/81146108/>, 17. 3. 2016).

Gordon, Michael R. (1994). Castro's Threat to Unleash Refugees Brings a Warning by U.S. *The New York Times*. 7. 8. 1994 (<http://www.nytimes.com/1994/08/07/us/castro-s-threat-to-unleash-refugees-brings-a-warning-by-us.html>, 17. 3. 2016).

Jane's Intelligence Weekly (2015). US's potential removal of Cuba from terrorist sponsors' list increases likelihood of embassies reopening; bilateral relations to remain strained. *Jane's Information Group* 7 (19).

Jett, Dennis (2015). Why the State Sponsors of Terrorism List Has So Little to Do With Terrorism. *Huffington Post*. 29. 6. 2015 (http://www.huffingtonpost.com/dennis-jett/state-sponsors-of-terrorism-list_b_7658880.html, 20. 12. 2015).

Kornbluh, Peter (2015). A New Deal With Cuba. *The Nation* 300 (2/3), s. 4-8.

Lee, Carol E. – Favole, Jared A. (2013). Obama Extends Hand to Castro. *Wall Street Journal* 11. 12. 2013, s. A12.

LeoGrande, William M. (1997). Enemies Evermore: US Policy towards Cuba after Helms-Burton. *Journal of Latin American Studies* 29 (1), s. 211-221.

LeoGrande, William M. (1998). From Havana to Miami: U.S. Cuba Policy as a Two-Level Game. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* 40 (1), s. 67-86.

LeoGrande, William M. (2011). Making-Up Is Hard to Do: Obama's New Approach to Cuba. *NACLA Report on the Americas* 44 (4), s. 38-41.

LeoGrande, William M. – Kornbluh, Peter (2014). Obama's Last Chance on Cuba. *The Nation* 299 (16), s. 21-25.

Levy, Arturo L. (2014). What Obama's New Cuba Policy Means for the Rest of the Americas. *NACLA – Report on the Americas* 47 (4), s. 4-5.

Penhaul, Karl (2015). A new era in U.S.-Cuba relations. *CNN*. 20. 1. 2015 (<http://edition.cnn.com/2015/01/18/politics/a-new-era-in-u-s--cuba-relations/>, 28. 11. 2015).

Perez, Evan (2008). Cuba Sanctions Likely to Ease; As Candidate, Obama Said He Would Lift Restrictions on Family Visits, Remittances. *Wall Street Journal* 7. 11. 2008, s. .A

Pérez Jr., Louis A. (2002). Fear and Loathing of Fidel Castro: Sources of US Policy toward Cuba. *Journal of Latin American Studies* 34 (2), s. 227-254.

Preston, Julia (2016). Tension Simmers as Cubans Breeze Across U.S. Border. *The New York Times* 12. 2. 2016, s. A13.

Rother, Larry (1994). Castro's Refugee Weapon Has Been Wielded Before. *The New York Times*. 20. 8. 1994 (<http://www.nytimes.com/1994/08/20/world/flight-from-cuba-the-policy-castro-s-refugee-weapon-has-been-wielded-before.html>, 17. 3. 2016).

Sanchez, Raf (2014). Barack Obama and Raúl Castro announce a new era in US-Cuba relations. *The Telegraph*. 17. 12. 2014 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/centralamericaandthecaribbean/cuba/11300273/Barack-Obama-and-Raul-Castro-announce-a-new-era-in-US-Cuba-relations.html>, 15. 12. 2015).

The Economist (2015). *The New Normal – The Loosening of the embargo will pay dividends far beyond Cuba* (<http://www.economist.com/news/leaders/21637388-loosening-embargo-will-pay-dividends-far-beyond-cuba-new-normal>, 10. 12. 2015).

U. S. Department of State (nedatováno a). *The Spanish-American War, 1898* (<https://history.state.gov/milestones/1866-1898/spanish-american-war>, 15. 12. 2015).

U. S. Department of State (nedatováno b). *The United States, Cuba and the Platt Amendment* (<https://history.state.gov/milestones/1899-1913/platt>, 15. 12. 2015).

Zeleny, Jeff (2008). Obama, in Miami, Calls for Engaging With Cuba. *The New York Times* 24. 5. 2008, s. A15.

Resumé

In December 2014, both presidents of the United States and Cuba announced a new chapter in US-Cuban relations. These two ideologically quarrelled states were in diplomatic and political tension since the year 1959, when Fidel Castro's government seized private properties in value of billions of dollars, including an American-owned ones. It resulted into trade embargo against Cuba, which was introduced in 1960 and further tightened up through the 1960s, 1980s and 1990s. Throughout the second half of the 20th century it had been almost unthinkable to re-evaluate relations and completely severe economic sanctions against Cuba with brothers Castros in charge of Cuban government.

A major swing in mutual relations came with leadership changes on both sides in late 2000s. In this bachelor thesis, we focused on these two eras, before and after leadership changes in 2008, and then we tried to compare them.

In first part we have described and analyzed the Fidel Castro's era, which lasted from 1959 to 2008. It was a period when diplomatic and political relations were broken and severed. With collapse of Soviet Union, we found that the major obstacle for any improvement in US-Cuban relations was Fidel Castro himself, rather than differences in ideological dimension (which were also serious but not as much as a figure of Cuban leader).

Second chapter of this thesis was dedicated to the era after Fidel's retirement and government of his younger brother Raúl, which has been lasting since 2008. There we analyzed motivations of both American and Cuban presidents and their steps towards to a normalization of US-Cuban relations.

As a result of comparison of this eras, it is clear that relations between these two states has significantly changed towards to functional system, which can help the United States to fulfill their hemispheric goals. Also we found that this swing couldn't be possible without leadership changes that occurred in 2008 on both sides of the

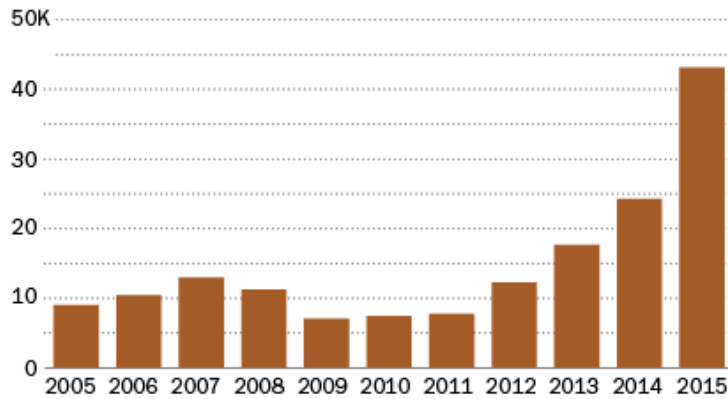
barricade. Question is, whether this progress of normalization should be maintained in future or should be terminated by new governments.

Přílohy

Příloha č. 1

Number of Cubans entering the U.S. on the rise

Number of Cubans entering the U.S., by fiscal year



Note: Fiscal years start in October.

Source: U.S. Customs and Border Protection and U.S. Department of Homeland Security, *Yearbook of Immigration Statistics*

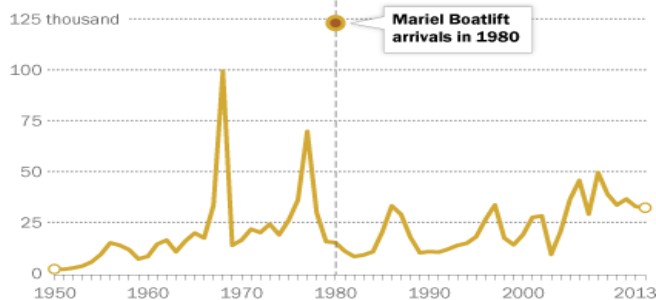
PEW RESEARCH CENTER

zdroj: Krogstad, Jens M. (2015). Cuban immigration to U.S. surges relations warm. *Pew Research Center*. 10. 12. 2015 (<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/12/10/cuban-immigration-to-u-s-surges-as-relations-warm/>, 25. 3. 2016).

Příloha č. 2

Cuban Immigration Waves, 1950 to 2013

Legal Permanent Resident admissions



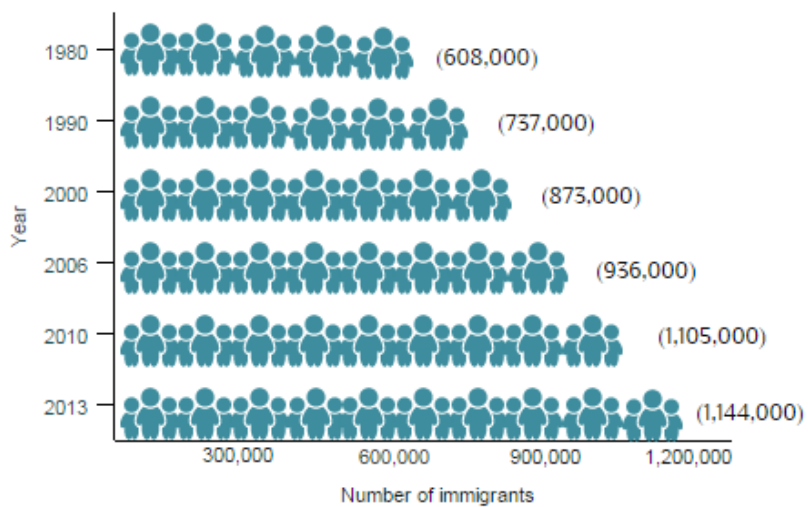
Note: Mariel Boatlift arrivals were originally classified by the INS as refugees. During the 1980s, most had their status adjusted to legal permanent resident. 1976 is 15 months.

Source: For 1950-1997, Robert Barde, Susan B. Carter and Richard Sutch, "Immigrants, by country of birth - North America: 1941-1997." For 1998 and later, the 2003 and 2013 Yearbook of Immigration Statistics, Department of Homeland Security.

PEW RESEARCH CENTER

zdroj: Krogstad, Jens M. – Lopez, Mark H. (2014). As Cuban American demographics change, so do views of Cuba. *Pew Research Center*, 23. 12. 2014 (<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/12/23/as-cuban-american-demographics-change-so-do-views-of-cuba/>, 25. 3. 2016).

Příloha č. 3



zdroj: Migrationpolicy.org (2014). *Cuban Immigrants in the United States*

(<http://www.migrationpolicy.org/article/cuban-immigrants-united-states>, 25. 3. 2016).